

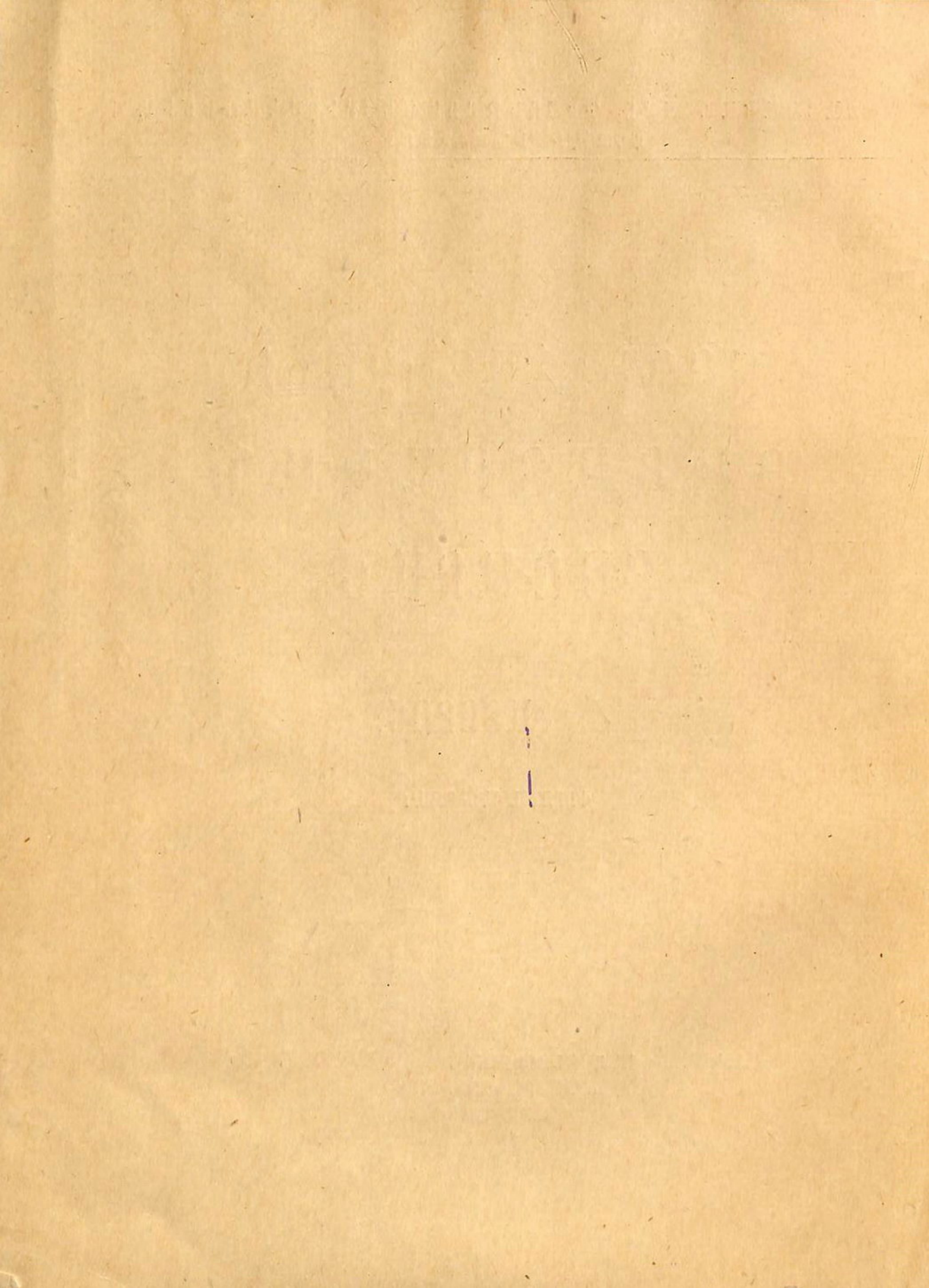
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ
ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ

4 ՀԱՏՈՐՈՎ

ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ՊՐԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ
1961

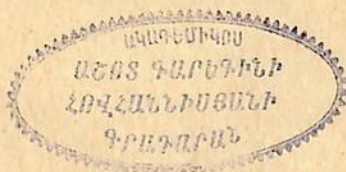


ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՐ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ
ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ

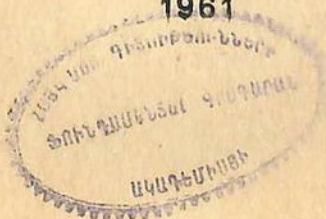
4 ՀԱՏՈՐՈՎ

ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ՊՐԱԿ



ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՐ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԵՐԵՎԱՆ

1961



2577
2577

ИНСТИТУТ ЯЗЫКА АН АРМ. ССР

**ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ СОВРЕМЕННОГО
АРМЯНСКОГО ЯЗЫКА**

в 4-х томах

МАКЕТ

Ереван — 1961 г.

ՀՍՍՌ ԳՍ. Լեզվի ինստիտուտը կազմում է արդի հայերենի բառահատոր
բացատրական բառարան: Բառարանի նպատակն է ո՛չ միայն բացատրել բա-
ռերը, այլ նաև նորմավորել ժամանակակից հայերենի բառային կազմը
և ըստ հնարավորին գրական հիմնավորումներ գտնել բառերի և նրանց նշանակու-
թյունների համար: Այդպիսի նպատակների ծառայում է սովորաբար տասնյակ
տարիներով նախապատրաստված ընտրովի բառարանը: Սակայն այդպիսի
բառարան կազմելու ժամանակ չունենալու պատճառով Լեզվի ինստիտուտը
կազմել է առանձին հեղինակների և բոլոր հեղինակների առանձին երկերի
համաբարբառ բառարան, որ, ինչպես ցույց տվեց փորձը, միանգամայն
բավարարում է բացատրական բառարան կազմելու նպատակներին: Բառարանի
մասին գաղափար տալու համար, ինչպես և մեր ինտելիգենցիայի (գրողների,
գիտնականների, ուսուցիչների և այլն) կարծիքն ունենալու և օգտագործելու
նպատակով հրատարակվում է իբրև նմուշ սույն փորձնական պրակը: Առաջիկա
ամիսների ընթացքում կազմակերպվելու է սույն փորձնական պրակի հրապա-
րակային ֆենուրյունը, և ինստիտուտը սիրով կլսի հայոց լեզվի հարցերով
զբաղվող այն ընթերցողներին, որոնք կցանկանան իրենց դիտողություններով
հանդես գալ ֆենուրյան ժամանակ: Միաժամանակ շնորհակալությամբ կընդու-
նենք և վերջնական խմբագրության ժամանակ հաշվի կառնենք նաև գրավոր դի-
տողություններ, որոնք պետք է ուղարկվեն մեզ հետևյալ հասցեով.

ԵՐԵՎԱՆ, ԱՌՈՎՅԱՆ 61

ՀԱՅԿ. ՍՍՌ ԳՍ. ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
BY
NATHANIEL BENTLEY
OF THE CITY OF BOSTON
IN TWO VOLUMES
VOL. II.
BOSTON: PUBLISHED BY
J. B. ALLEN, 1825.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

**ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՔԱՌԱՀԱՏՈՐ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ
ԿԱԶՄԵԼՈՒ ՍԿԶՈՒՆՔՆԵՐԸ**

1. Ժամանակակից հայերենի՝ գրական վկայությունն ունեցող բոլոր բառերը պետք է մտնեն բառարանի մեջ անհրաժեշտ նշումներով (նկատի են առնվում նաև արևմտահայ գրական լեզվի բառերը): Գրական վկայություն չունեցող բառերից կատարվում է ընտրություն՝ խոսամբելով արհեստական և անգործածական բառերից:
2. Բառերի և նրանց նշանակությունների համար պետք է տալ հեղինակային օրինակներ, լրիվ չափով օգտագործելով քարտարանում եղած նյութերը: Ըստ կարելիության պետք է խույս տալ աննշմալ և անատորոգյալ նախադասություններից և դրանք փոխարինել բառակապակցություններով: Ինքնակազմ օրինակները թույլատրելի են միայն հաղվագյուտ դեպքում, եթե հեղինակային օրինակ չկա, իսկ բառը անհրաժեշտ է օրինակով բացատրել: Բառակապակցությունների համար սահման չի դրվում: Դարձվածքները կարելի է տալ հրկու անգամ՝ բացատրելով առաջին բառի տակ, անհրաժեշտության դեպքում՝ նաև հիմնական բառի տակ: Հարադիր բարդությունները պետք է տալ առաջին բառի տակ:
3. Օտար բառեր բերելը և բացատրելը թույլատրելի է միայն այն դեպքում, եթե հայերենում չկան այդ բառերի լիակատար և գործածության մեջ գտնվող համարժեքները: Արդեն լայն գործածության մեջ եղող, բայց հայերեն լրիվ համարժեքներն ունեցող օտար բառերի մոտ պետք է հղում դնել համապատասխան հայերեն բառին:
4. Նեղ բարբառային անարժեք բառեր, ինչպես և նեղ մասնագիտական բառեր, չպետք է մտնեն բացատրական բառարանի մեջ:
5. Հնացած, գործածությունից դուրս եկած և միայն գրաբարին հատուկ բառերը չպետք է մտնեն բառարանի մեջ: Հին նշանակությունները պետք է տալ անհրաժեշտ դեպքերում՝ դնելով հիմն նշումը:
6. Խոսաբանական, բժշկական և այլ մասնագիտական բառերը հանձնվում են համապատասխան մասնագետների խմբագրման:
7. Գլխաբառերից հետո, փակագծերի մեջ, պետք է տրվեն համապատասխան նշումներ (բ.բ., պատմ., բուս., մաթ., քիմ., կենդ., եկեղ. և այլն):

8. Պետք է խուսափել անորոշ բացատրություններից, ինչպես՝ «թանկագին քարի մի տեսակ», «թռչունի մի տեսակ» և այլն: Պետք է ըստ կարելիության լրիվ բացատրություն տալ:
9. «Տես» հղում ունեցող բառերի մոտ քերականական նշումներ չպետք է տրվեն:
10. Նույն նշանակություններ տարբեր ձև ունեցող բառերը պետք է դնել իրար տակ. օրինակ՝ իմաստալի-իմաստալից, հակառակել-հակառակվել, համաձայնել-համաձայնվել և այլն, եթե նրանք այլբենական կարգը չեն խանգարում. այլապես՝ դնել իրենց տեղում համապատասխան նշումներով:
11. «Գույն» ածանցով՝ միայն գերադրական նշանակություն ունեցող ածականները չպետք է բերել բառարանի մեջ: Բացառություն են կազմում հատուկ իմաստ ասացած բառերը:
12. Բոլոր գոյականների համար պետք է տալ եզ. սեռական հոլովաձևը, զուգընթաց նշելով տարբերակներն ու հնչյունափոխված ձևերը: Բայերի մոտ նշել անցյալ կատարյալը, իսկ անկանոնների դեպքում՝ նաև հրամայականը:
13. Բոլոր բառերը պետք է ունենան խոսքի մասը որոշող նշումներ:
14. Միայն արևմտահայերենում գործածվող բառերի կողքին, փակագծերում, պետք է դնել արևմտհ. նշումը և տալ, եթե կան, օրինակներ արևմտահայ գրողներից: Ընդհանուր բառերի համար օրինակներ պետք է տալ արևելահայ գրողներից, իսկ արևմտահայ գրողներից օրինակ պետք է տալ այն դեպքում, երբ օրինակն իր քերականական կառուցվածքով շատ չի հեռանում մեր պետական լեզվի նորմաներից:
15. Կրավորական բայերը տրվում են որպես գլխարառեր, նշում անելով այն մասին, որ դրանք համապատասխան բայերի ածանցված ձևերն են: Կրավորակերպ չեզոք բայերը բացատրվում են ընդհանուր կարգով: Եթե կրավ. բայն ունի անդրադարձ նշանակություն, կրավ.-ից հետո պետք է տալ նրա անդրադարձ նշանակությունը: Պատճառական բայերը բացատրվում են ընդհանուր կարգով:
16. «Նույնն է» բացատրությունը տրվում է այն դեպքում, երբ բառերը նշանակությամբ համազոր են:

Հ Ա Մ Ա Ռ Ո Տ Ա Գ Ր ՈՒԹ Յ ՈՒՆՆԵՐ

ազգգր.—ազգա գրական
ա.—ածական
այգեգործ.—այգեգործական
անասնբ.—անասնաբուժական
անդործած.—անդործածական
անդրադ.—անդրադարձ
անխորխոս.—անխորխուսական
անպատշ.—անպատշաճ
անջատ.—անջատական
անոռ.—անորոշ
անց.—անցյալ
աշխգր.—աշխարհագրական
առավել.—առավելակալես
առետր.—առետրական
աստ.—աստիճան
աստղգ.—աստղագիտական
ավ.—ավիացիա
ավտ.—ավտոմոբիլային
ատաղձ.—ատաղձագործական
արհեստ.—արհեստային
արհմրհ.—արհամարհական
արվ.—արվեստ
արտհմ.—արտասահմանյան
րազմապ.—բազմապատիկ
րաժան.—բաժանական
րակտ.—բակտերիոլոգիա
բաղ.—բաղճյուսական
րանկ.—բանկային
րանտ.—բանտային
րաց.—բացառական
րժշկ.—բժշկական
րդդտ.—բաղդատական
րնաձ.—բնաձայնական
րնգ.—բնագիտական
րնտ.—բանաստեղծական
բսբ.—բուսաբանական
րբր.—բարբառային

գեոդ.—գեոդեզիա
գիտ.—գիտական
գյուղտնտ.—գյուղատնտեսական
գոբծ.—գործիական
գոհ.—գոհիկ
գրասեն.—գրասենյակային
գրկն.—գրականագիտական
գրք.—գրքային
դ.—դերանուն
դաս. քվ.—դասական թվական
դերբ.—դերբայ
դերծ.—դերձակություն
դիցբ.—դիցաբանական
դղգրծ.—դղադործական
դպր.—դպրոցական
դվնգ.—դիվանագիտական
եզ.—եզակի
եկեղ.—եկեղեցական
երգիծ.—երգիծաբանական
երժշտ.—երաժշտական
երկթղ.—երկաթուղային
երկրբ.—երկրաբանական
երկրչ.—երկրաչափություն
զիջ.—զիջական
էլեկտր.—էլեկտրականություն
թատր.—թատրոնական
թղթխաղ.—թղթխաղ
րվ.—թվական
ժյատ.—ժխտական
ժմկ.—ժամանակի
ժող.—ժողովրդական
իրավ.—իրավաբանական, իրավունք
լեզվբ.—լեզվաբանական
լսնկրչ.—լուսանկաբանական
լրագր.—լրագրական
խհր.—խոհաբանական
խշրց.—խոշորացուցիչ

խսկց.—խոսակցական
ծաղր.—ծաղրական
ծով.—ծովալին գործ
կզմխս.—կազմախոսութիւն
կատ.—կատարալ
կգ.—կիւղգրամ
կենդր.—կենդանաբանական
կենս.—կենսաբանական
կերպարվ.—կերպարվեալ
կմ.—կիւումետր
կշկր.—կոշկականութիւն
կշտմբ.—կշտամբական
կոշ.—կոշական
կտկ.—կատականլին
կրալ.—կրավորական
կրոն.—կրոնական
հակադր.—հակադրութիւն
հայց.—հայցական
հանդ.—հանդիսավոր
հարար.—հարարեական
հարց.—հարցական
հեզն.—հեզնական
հզվդ.—հազվադեպ
հծխ.—հաճախ
հմմտ.—համեմատել
հհլ.—հա հոգեական
հոլսն.—հոլսնութիւն
հնգ.—հնգական
հնէաբ.—հնէաբանական
հնց.—հնացած
հնք.—հնքական
հշվպ.—հաշվապահութիւն
հոլ.—հոլով
հոգեբ.—հոգեբանութիւն
հոգն.—հոգեական
հոետ.—հոետորական
հատ.—հատապական
հարկ.—հասարակ
հվֆկն.—հավաքական
հրապխոս.—հրապարակախոսութիւն
հրմ.—հրամայական
ն.—ծայնարկութիւն
նարտ.—նարտարապետութիւն
մ.—մակըայ
մաթ.—մաթեմատիկա
մեղմաս.—մեղմասութիւն
միապ.—միապատիկ
միկրոբիոլ.—միկրոբիոլոգիա
մինչո.—մինչոտլուցիոն
միջանկ.—միջանկալ
մնկ.—մանկական
մնկվրթ.—մանկավարժութիւն
մսնգ.—մասնագիտական
մտեբմ.—մտեբմական

մտղգ.—մտաղագործութիւն
մրդբ.—մարգարանութիւն
նախատ.—նախատական
նախդր.—նախդրական
նեբգ.—նեբգործական
նեբնկ.—նեբական
նխդր.—նախդիր
նկրչ.—նկարչութիւն
նպտկ.—նպատակի
նվազ.—նվազական
նվաստ.—նվաստական
շ.—շաղկապ
շին.—շինարական
շխմ.—շախմատական
որս.—որսորդութիւն
շ.—շեղոր
շնոլ.—շնոլովոլ
շփփիս.—շփոփովոլ
պայմ.—պայմանական
պատմ.—պատմական
պշտն.—պաշտնական
պտնո.—պատճառական
պրոֆ.—պրոֆիտութեանկան
ռադ.—ռադիո
ռազմ.—ռազմական
սաստ.—սաստակացութիւն
սեռ.—սեռական
սոցիոլ.—սոցիոլոգիա
սպորտ.—սպորտական
ստաց.—ստացական
ստորոգ.—ստորոգյալ
վեբաց.—վեբացական
վիճգ.—վիճականութիւն
տեխ.—տեխնիկա
տպգր.—տպագրական
տր.—տրական
տրմբ.—տրամբանութիւն
ուղղ.—ուղղական
փիլ.—փիլիսոփայութիւն
փիս.—փոխարեն
փիսբ.—փոխարեական
փկնգրծ.—փականագործական
փղֆլ.—փաղաքական
ֆեբ.—քեականական
քիմ.—քիմիա
քղբ.—քաղաքական
ֆնկ.—քվ.—քանական վական
օղեբնութ.—օղեբնութաբանութիւն
օպտ.—օպտիկա
ֆիզ.—ֆիզիկա
ֆիզիոլ.—ֆիզիոլոգիա
ֆիլ.—ֆիլոլոգիա
ֆին.—ֆինանսական
ֆոլի.—ֆոլիլոլ

Ա

ԱԶ, գ., առավել. հոգն. Աչք: ես արդեն երբեք չեմ մոռանալու աչերդ անգոր և անօգնական (Տ ե ռ յ ա ն):

ԱԶԱԳԵՂ, ա. Գեղեցիկ աչեր ունեցող, գեղաշյա: եվ աչագեղ կույսն ակաճիս յուր մեղեղին մեղմ հնչե (Հ ո վ ն ա ն ճ ի ս յ ա ն):

ԱԶԱԶՈՒՐԿ, ա. 1. Աչքի լուսից զուրկ, կույր: Կույրերի այրուրներ... հաղորդեց մեզ կույրերի բնկերության կենտոնական վարչության նախագահ՝ աչագուրկ բնկ. Շահնագարյանը (Ա ն ա յ ա ն): 2. Աչքից զուրկ, աչք չունեցող, անաչք: Աչագուրկ կենդանիներ:

ԱԶԱԼՐԶԱՆԱԼ, ացա, չք. Աչալուրջ դառնալ: Զիավորները աչալրջացան, մոռացան... արած կատակներն ու ծխահամ շիլան (Խ ա ն գ ա դ յ ա ն):

ԱԶԱԼՐԶՈՒՐԵՆ, մ. Աչալուրջ կերպով: Մեր զինված ուժերի անձնակազմը... աչալրջորեն կանգնած է սոցիալիզմի մեծ նվաճումների պաշտպանության դիրքերում («Ս ո վ ե տ ա կ ա ն Հ ա յ ա ս տ ա ն»):

ԱԶԱԼՐԶՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Աչալուրջ լինելը, զգոնություն, զգաստություն: Ամեն ընթացքիդ մեջ արիություն և խոհեմություն, ամեն բայափոխիդ հեռատես աչալրջություն (Պ ո ռ յ ա ն):

ԱԶԱԼՈՒՐԶ, ա. Զգաստ, զգոն, զգույշ, ուշադիր: Սամվելի աչալուրջ մայրը մանրամասնորեն հաղորդում էր յուր ամուսնին «գործերի» դրության մասին Տարոնում (Ր ա ֆ Ֆ ի): Մենք պետք է աչալուրջ լինենք և հակահարված հասցնենք բռնամուր գործակալների ոտնձգություններին («Ս ո վ ե տ ա կ ա ն Հ ա յ ա ս տ ա ն»): Աչալուրջ մարդ: Աչալուրջ հսկողություն:

ԱԶԱԿԱՊ, տե՛ս Աչքակապ 2 նշան:

ԱԶԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. (Հզվդ.) Ակնահարություն, աչքով տալը: Այդ նա անում էր հավատացած լիճելով, քե այսպիսով յուր անձը ազատ կպահվի աչահարությունից (Ր ա ֆ Ֆ ի):

ԱԶԱՊԱՆԱԿ, տե՛ս Ակնապանակ:

ԱԶԱՌ (բրբ.), տե՛ս Արջառ:

ԱԶԱՌ² (հնգ.), տե՛ս Աչառու: Գրում ես չորհան աչառ եմ մեր խմբագիրները» (Թ ու մ ա ն յ ա ն):

ԱԶԱՌԱՄԻՏ, տե՛ս Աչառու:

ԱԶԱՌԱՆՔ, տե՛ս Աչառություն:

ԱԶԱՌԵԼ, եցի, չք. Կողմնապահություն անել, երեսպաշտություն անել: Գատավորը աչառո՞ղ պիտի լինի, քե՞ անաչառ (Մ ու ռ ա ց ա ն):

ԱԶԱՌՈՒ, ա. Կողմնակալ, աչառող, երեսպաշտ: Բայց իհարկե ոչ մի հենադատ, որքան և շար լինի նա և աչառու, չի կարող ոչնչացնել այն գրողին, որը դեռ ապրելու կյանք ունի (Տ ե ռ յ ա ն):

ԱԶԱՌՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, } գ. Աչառու լինելը, կողմն-
ԱԶԱՌՈՒՄ, ուժան, }

նակալություն, երեսպաշտություն: Քառուցի քմեք է այն բարոյական անհղ դատաստանը, ուր արդարությունը և հանցանքը, առանց աչառության, ստանում են յուրյանց արժանի հատուցումը (Ն ա լ ը ա ն դ յ ա ն):

ԱԶԱՎԱՌ, ա. Վառվառն աչքերով:

ԱԶՆԵԼ, չք. (բրբ.) Նայել, հայացք գցել:

ԱԶԵՂ, ա. Խոշոր՝ գեղեցիկ աչքեր ունեցող, աչագեղ, գեղաշյա: Գուցե լինեք նա օրիորդ գեղեցիկ, կամ պատանի աչեղ կուսին սիրահար (Պ ա տ կ ա ն յ ա ն):

ԱԶԻԿ¹, ի, գ. Նվագ—փղնջ. Աչք բառի: Ժիր մանուկներ ոսկեհեր, բազուկները չլապիճող, աչկեները արևներ (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն):

ԱԶԻԿ² Փղնջ. Աղջիկ բառի: Փոքրիկ աղջիկ:

ԱԶԽՓՈՒԿ, տե՛ս Աչքակապուկ:

ԱԶԿԱՊ, } տե՛ս Աչքակապուկ:

ԱԶԿԱՊՈՒԿ, }

ԱԶԿՈՒՆՔ, ի, հոգն., գ. (հնգ.) Աչկիներ: եվ աչկունքն էին արեգակունքն (Խ ո ռ ե ն ա ց ի):

ԱԶՅԱ, ա. 1. Աչք ունեցող: 2. Գեղեցիկ՝ գրավի աչքերով, գեղաշյա, հաճելի հայացք ունեցող:

ԱԶՎԻ (արևմտ.), առավել. աշվրեն հոգն. ձևով: Աչքեր: Իմ փառացած աշվրենուս սև քաղաքն անուրացավ (Ս ի ա մ ա ն ք ո):

ԱԶՈՒԿ, տե՛ս Աշխիշ: Երգում էին բլրուկները՝ զորշ
զգեստ հագած և լուսեղեն սև աշուկներով (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն):

ԱԶՈՒՆՔ, հոգե., գ. (հզվդ.) Աշքեր: Գեճապուներ
հիսունից անց, ածուխի մանր աշունեով և զանգուր, սև
սարի պես փայլող մառախով մառդ էր (Դ ե մ ի ռ ե յ ա ն):

ԱՋԲ, ի, գ. 1. Տեսողության գործարան: Նրանք
բոլորն էլ քիկեմկեմ էին, խառնաշաղ մագերով,
աշխույժ կապույտ աշներով (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն):

Քուխ դեմքին վառվող սև խոշոր աշները տիրական
հայացք ունեին (Զ ու ղ յ ա ն): 2. Տեսնելու ընդու-
նակություն, տեսողություն: Մանուկը մի քանի քան
էր գրել ավագի վրա, մայրը աշները լաբելով կար-
դաց (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն): 3. Հայացք, նայվածք: Իսկ
Ադամ ծանր ու հաստատուն փայլելով հեռուում էր
նրան, աշները շենացնելով նրա կրակե բոցերի պես
ծփծփող հաճախագեղ մագերից (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն):

4. Փխր. Ամենայալը, ամենաբնորոշ, լավագույնը:—
Այս ֆաղաբը աշխարհի աշխի է (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն):

5. Ամենասիրելի անձը: 6. Աղացքի առանձին մաս իր մի
զույգ քարերով և մյուս հարմարանքներով: 7. Ընդհա-
նուր կառույցի առանձին բաժանմունք: Հարստացողը մի
աշխի էր տուն շինում կամ մի կտոր հող առնում

(Բ ա կ ու ե գ): 8. Կահույքի և նման այլ իրերի առան-
ձին բաժանմունք, գլորոց: Մատյանից պոկված բլրերի
մի մասը դեռ մնում է իմ գրասեղանի աջում (Զ ա ռ -
յ ա ն): Պահարանի աշխ: 9. Խորշ, փորվածք, ծակոտիք:

Պաների աշխ: 10. (բրբ.) Զյուղի և որոշ արմատապտուղ-
ների վրայի պտուկը՝ կոկոնը, կամ փոսիկը, որից ծիլ

պտտի դուրս գա: 11. Խաղաթղթերի, դոմինոյի քարերի,
նարդու զանրերի վրա նշված նշաններն ու փոսիկները:

12. (բրբ.) Հատիկ (կորկոտ, բրինձ, և այլն), որ գցում
են կերակրի մեջ, ահ, ակախալ: 13. Տը. հոյ. աշխի

կարծիքով, հասկացողությամբ, պատկերացմամբ, հայաց-
քում: Սերը՝ իմ աշխի՝ տառապանքի մեջ էր միայն, այն-
պես որ դժբախտ ըլլալով կարծես երջանիկ պիտի ըլլա

(Զ ու ե ռ ա պ): Իմ աշխին բոլորն էլ պրիստավ էին, ու
ես չէի կարողանում ջնկել, քե նրանցից որն է ավելի մեծա-
վոր (Բ ա կ ու ե գ): 14. Երգ. հոյ. աշխում: Մեկի համար,

մոտ, կարծիքով, տեսակետով: Նրա արարեցներն իր աշխում
հիմարությունների շարան էին բովում (Ք ո չ ա ռ):

◆ Աշխ
ածել— 1) նայել, դիտել, շուրջը նայել, շուրջ կողմը

նայել: Ման է գալիս պառավի տունը, աշխ է ածում
ամեն անկյուն և մնում է գարմացած ամեն բանի լիու-

րյան վրա (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աղջիկն հպարտ՝ ու շտա-
լով պատասխան սարի դալար արտաքինը աշխ կածել (Ի ս ա -
հ ա կ յ ա ն):

Ես շրջում եմ ավերակում հայրենի, Աշխ
եմ ածում ու հիշում եմ Անցած կյանքի վաղեմի (Թ ու մ ա -
ն ա ն յ ա ն): 2) որոնել, փնտրել: Մին, երկու, տասը

համբերելուց եղբ նա սկսեց շուրջ կողմն աշխ ածել խոհանո-
ցում, քե արդյոք մի քան շի գտնիլ ուտելու, որ սիրտը կանգ-

նեցնի, մինչև հաշի ժամանակը գա (Թ ու մ ա ն յ ա ն):

3) նայելով հակել: Խրանց տանն ու դառնն էր մտիկ տալիս,

խրանց մալին, ապրանքին աշխ ածում (Ա թ ո լ յ ա ն): Աշխ
անել—տե՛ս Աշքով անել: Մանուկներն աստղերի դեմ աշխ

են ածում ու խնդում (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աշխ—աշխի գցել—

իրար աշքերի նայել, երկար իրար նայել: Ոնց որ երկու
փանելվան պինդ իրար բռնեն, բռնել ենք ու աշխ—աշխի գցել

(Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աշխ առնել— շար աշքի գալ, շար
աշքից դարկվել, շար աշք դիպչել: Աշխ բանալ կամ աշխ

բաց անել—1) (մեծ մասամբ հարցական կամ ժխտական)
զբաղմունքից, փորձանքներից, հոգսերից և այլն ազատ-

վել՝ ազատ լինել՝ ազատ զգալ իրեն: Անձնական գծու-
րյունները ժամանակ չեն տալիս ձեզ աշխ բանալու (Մ ու -
ր ա գ ա ն): 2) գիտակցության դալ, հասկանալ: Աշխա-

նում աշխ բացելու օրից վաճառը լսել էր յոր եղբոր առվի
մասին (Ս ա հ ի ե յ ա ն): Աշխ գոցել—տե՛ս Աշք փակել:

Սպասավորները, որ վերջապես իր առջի ծառաներն էին, կը-

նային դրամի համար աշխ գոցել եղածին (Զ ու ե ռ ա պ):

Աշխ դնել— 1) հավանել, ձեռք բերելու ցանկություն ունե-

նալ: Մի երկու տեղից արդեն աշխ էին դրել նրա (Սարգիսի)
վրա (Ս ա հ ի ե յ ա ն): 2) ձգտել ունենալ՝ ձեռք գցել: Սա

վաղուց է աշխ դրել ուղիղ և միմյանի պաշտոնին (Ս ե -
վ ու ե գ): Ասելի է.. ուրիշների գրկելը, այլոց սեփականու-

րյան աշխ դնելը (Բ ա Ֆ Ֆ ի): Աշխ ծակել— 1) աշքը կտրիաց-

նել՝ ցավեցնել: Յոր բերանից լուս բարձրանում էր սփա-

րքների բանձը ծովը և շերմացած մրնուլուրը դարձնում էր

կծու, աշխ ծակող և ծանրագին (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն): 2) ակնա-

ռու երևալ, խիստ աշքի զարնել: Աշխ ծակելու շափ աշխի էր

ընկնում Բագենյանի վնասված ձեռքը (Ն ա ռ - Դ ո ս):

3) նախանձ շարժել: Ինչու է սա փուշ դառած ծակում

իբեց աշխ (Ս ա հ ի ե յ ա ն): Աշխ՝ աշխեր առնել—

1) աշքը դիպչել, հավանել: Աղջիկ են ուզում՝ հազարը

կա, ո՞ւմ աշխ առնի, որ եկ մատաղ շրի (Ա թ ո լ յ ա ն):

2) որն է նպատակի հասնելու համար որոշել ոչ մի վտան-

գի առաջ կանգ չառնել: Զգացվում էր, որ հա ամեն բան

աշխ էր առնել և վնեղ վերջական (Դ ե մ ի ռ ե յ ա ն):

3) հանկարծ տեսնել՝ նկատել, աշքին ընկնել: Զլմա-

րիս որ, մի ծառի տակ, հաղի վրա մի գե-

ղմակ: Գնի աշխերն հեցե որ առան, Ասես մի—մի

կրակ դառան (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աշխ գցել (քցել),
աշխ ձգել— 1) նույնն է Աշք դնել: Աշխ է ձգել մեր խո-

րոզին... է՛ք գող աղվեսն, աղին ծաղիկ (Թ ու մ ա ն յ ա ն):

Եղավ, որ աշխ քցեց իրանց գեղի հարուստ Մեհդի
բեկի մեկ հատիկ, սիրուն աղջկա վրա (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն):

2) նայել, հայացք գցել: Օրը մի քանի անգամ աշխ էին գցում

գրեալներ, գեղեցիկ գեներ ու գրաններ... որոնց փայլը աչք էր շլացնում (Բ ա թ ի ի): Աչք տալ— 1) մեկի օրինակին հետևել, մեկին ընդօրինակել: Գուցե ձեզ աչք տան և ուրիշները (Բ ա թ ա լ ց յ ա ն): 2) տե՛ս Աչքով տալ: Աչք ունենալ— 1) տեսնել, տեսողություն ունենալ: 2) աչքն ունենալ, աչք՝ նպատակ դնել: Նա գյուղատնտես է, հափշտակված է իր գործով և կարծում եմ որ հո պաշտոնի վրա բախումի՞ն աչք չունի (Խ ա ն գ ա դ յ ա ն): Աչք փակել— 1) չտեսնելու տալ, անուշադրության մատնել, անհատ թողնել: Նրան շատ սիրելուս պատճառով աչք եմ փակել (Ջ ա ռ յ ա ն): 2) բուն մտնել, սկսել ճնշել: Բոլորից առաջ տուն դարձա, և անհուն կսկիծի մի գիշեր անցնելով՝ առանց աչք փակելու, առավոտ վաղ մի կառք առա և զնացի գերեզմանատուն (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): Աչք ու ականջ— 1) տեսածներն ու լսածները հաղորդող լուր տվող: Պարսկերենին կնած ես կարծում, քե աչք ու ականջից զուրկ (Չ ու ռ յ ա ն): 2) տեսողություն ու լսողություն, լարված ուշադրություն: Աշխարհների աչքն ու ականջը դեպի Կարա-Ղուում են դարձած (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): Աչքը անկուշտ— ազատ, աշխատակ: Աչքը անկուշտ, ինչքան որ տամ, միշտ անեծքը քերանին (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): Աչքը առածին չափ կշարունակվի ան (Չ ու ռ ա պ): Աչքը առուն— բարկացած, դայրացած, կատաղած, կատաղությունից աչքերը արյունակալած: Գնաց Սաֆուն աչքը առուն ու ձեռն տվով ռեսանց ցեցին (Չ ա ռ ե ն ց): Աչքը (աչքս, աչքը, աչքներս, աչքներդ, աչքները) լույս — 1) բարեմաղթություն, որ ասվում է ուրախալի լուր հաղորդելիս կամ ուրախալի դեպքի առթիվ շնորհավորելիս: Ընդհանրապես, ասում է ծառային տեղ, կրկուն կանչեց, ժամանակը լրացավ (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Է, հետեցեք, ուրախացեք, աչքներդ լույս (Դ ե մ ի ռ յ ա ն): 2) հեղնական արտահայտություն, որ ասվում է ոչ հաճելի բան լսելիս կամ պատահելիս: Աչքս լույս էլի՛, Սվազից սկսած ով զա՛ չափի տուր, կասես ես հրանց համար եմ աշխատել (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքդ էն բարին տեսնի— դու պետք է տեսնես, թե որքան շատ էր (ասվում է լիություն, քաջություն, առատություն, բարության մասին պատմելիս՝ խոսելիս): Աչքդ էն բարին տեսնի, ինչ որ դնում են առաջը— քե ուտելիք, քե խմելիք (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքը բան տեսնել— (առավելապես ժխտականով կամ հարցականով) գոհանալ, բավականություն գրտնել որե՛ր բանի առատությունից կամ լավ հատկությունից: Ուրիշ եկած սոված մարդիկ, վրա եկանք, կերա՛նք, կերա՛նք, ոչ աչքներս քան տեսավ, ոչ բերաններս քան մըտավ (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքը բացել՝ բաց անել՝ բացալ— 1) աչքերը՝ կոպերը բանալ: Աչքերը բաց արեց ու տեսավ Ուլիտա Գլխավորվանին (Թ ոչ ա ռ): 2) արթնանալ:

Մի կերպ աչքը բաց է անում, տեսնում է խոստացած ծափի մի վայրկյան անց է կացել (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Քնած ես մանուկ... Աչքդ բաց կանես քառնակա՞ն լավու: Սակայն իմ կրծքին էլ չես կաշիլ դու (Թ ու մ ա ն յ ա ն): 3) գիտակցության բերել, հասկացնել: Գու իմ աչքերը բաց արեցիք նշմարողության առաջ և շատ բան սովորեցրիք (Ս ա ն լ յ ա ն): 4) սկսել գիտակցություն գալ, խելքով հասունանալ: (Լե Տոլստոյը) աչքը բաց արավ, տեսավ իրեն փարամ, հարուստ, իրենց ձեռքի տակ գյուղացիները խելը ու աղբատ (Թ ու մ ա ն յ ա ն): 5) իրադրությունը գիտակցել, շարն ու բարին հասկանալ: Միայն ուսյաթի ականջը ծախող պիտի լինի, որ աչքերը բանա (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): 6) հանկարծ իրեն գտնել՝ տեսնել, ուշքի գալ: Աչքս մին էլ բաց եմ անում անմահական մի դրախտում (Թ ու մ ա ն յ ա ն): 7) սթափվել, ուշքի գալ: Աչքը մեկ էլ բացեց Սաֆուն— Պիտեում էր, լցվա՛րեքում (Չ ա ռ ե ն ց): 8) սկսել կյանքը հասկանալ, ճանաչել: 9) կյանք մտնել, ապրել սկսել: Աչքս դեռ եմ բաց արել, գերեզման եմ նկատում (Թ ու մ ա ն յ ա ն): 10) զգաստանալ, աշատուր լինել, ուշադիր լինել: Մանվել, մի աչքդ բաց արա, շոտ կողմդ նայիր, տես ինչի՛ն եմ խոսում եմ մասին (Խ ա ն գ ա դ յ ա ն): 11) բացվել, ծաղկել: Նրա (կապաչի) մտեղբում աչքը բացել ու վախեցած ցած էր կացել մի փոքրիկ կապաչ (Ս ա ն ի յ ա ն): Աչքը բաց — 1) աշխատաց, ճարպիկ. 2) արթուն, չքնած: Ազդիկն սպիտակ, մանիքին մեջքն կողմանած՝ աչքը բաց՝ ձեռքը բռնելով՝ բուրբուր ստի՛ն՝ կերպեց (Մ ե ծ ա ռ ե ն ց): 3) կենդանի, շմեռած: Անկատարում Մոսին էլ ո՛ր Մոսին էր, Ու աչքը դեռ բաց, էս լուս աշխարհում, իրեն հարազատ հոռը տեսնե՛ր նամարը ընկերի— Սարայի գրկում (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքս բաց՝ իմ տիրոջ ջոկարը հանեմ օտար իշխանի՛ տամ (Դ ե մ ի ռ յ ա ն): 4) բացահայտ կերպով, օրը ցերեկով: Գուրա է գալիս մի օր հանկարծ, որ խարված եմ աչքներս բաց (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքը բաց լուսացնել— ամբողջ գիշերը չքնել, արթուն մնալ: Աչքը բաց մեռնել— մի բանի կարոտ մեռնել, փափագին չհասնել: Աչքը (դեռ) չբարբա՛ծ— իսկույն, անմիջապես, մի ակնթարթում: Բայց աչքը դեռ չէր բարբի, որ մեկ էլ երա առեկի ջուր ծախող մի պատանին դարձավ տար (Ս ա ն ի յ ա ն): Աչքը՝ աչքերը բացվել— աշխատաց գտնել, շատ բան տեսնել ու սովորել: Ու էն ժամանակ աչքը բացված աշխարհի նետ էլ գլուխ ելնել չի լինի (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): Աչքը բռնել— 1) հավանել, դուրը գալ. 2) տե՛ս Աչքերը բռնել: Աչքը գալ— երեսու, նշանակություն ստանալ: Աչքը գոց, Աչքը գոցել— տե՛ս Աչքը փակ, Աչքը փակել: Ու աչքը գոց, բոլորովին ընկաղմանած իր արթուն խոռը, անուշ երազի մը մեջ կորսվածի պես կ'ունկնդրե՛ր անոր ժամերով (Չ ու ռ ա պ): Աչքը գիրք տանել— շատ կարգալուց՝ գրին շատ նայուց՝ շատ գրեկուց աչքերը շարվել՝ տեսողությունը վատանալ: Զարույ, հերիք է գրես, աչքդ գիրք կտանի (Բ ա կ ու ն ց): Աչքը գցել— 1) աչքը հառած նայել: Թուշանը վիզը մեկնում էր, աչքը գցում և մահի՛ն, քառն կանգնող ընդհատում էր ընթերցումը, երե հայրը սխալ էր կարդում (Բ ա կ ու ն ց): 2) հավա-

նել. 3) ակնկալել, սպասելիք ունենալ: Ինչքան տան՝ ձեռք
պտի դեմ անես... հերիք չի՝ աչդ գցես ուրիշ տվածին (Ս ա-
ն ի ն յ ա ն): 4) հակել, հետևել: Հույն գործվար Անա-
տոլը Միջագետքում նստած աչքը գցել է Պարսկաստա-
նին՝ կանխելու համար նրա հանկարծակի հարձակումը
(Գ ե մ ի ր ճ յ ա ն): 5) կերակրի մեջ որևէ բան գցել (ձավար,
ալյուր և այլն): 6) վառված թոնրի մեջ քիչ վառելիք դը-
ցել: Աչքը բան գցել—կաշառք տալ: Աչքը դիպել—1) աչ-
քը՝ հայացքը ընկնել, նայել: Արաբատի ձեռք կատարին
դար է եկել, վարչկյանի պես ու անցել: Մահախուճապ
սեռունդներն աչքն է դիպել լույս գազարին ու անցել
(Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): 2) (սնոտ.) չար աչքից հիվանդա-
նալ՝ տուժել: Աչքը դառնը մնալ—մեկից գալուճն ակնդհատ սպա-
սել: Աչքը դառնը պահել—տան վրա հակել, պահպանել:
Աչքը դուրս (ը)—1) ամուսնական կյանքին անհավատարիմ:
2) հայացքը դուրս ուղղված: Պատուհանին բով իր լայն
քիկնարողին մեջ ընկողմանած հիվանդին աչքը դուրսն
էր (Չ ո ճ ր ա պ): Աչքը դուրս գալ—1) աչքերից, տեսու-
ղությունից դրկվել, կուրանալ. 2) զարույթից՝ բարեու-
թյունից աչքերը լայնանալ՝ չռվել: Նրա աչքերը բիշ էր
մնում դուրս գալին իրենց խոռոչներից, դեմի մկանները
լարվել էին (Ս ա ն ի ն յ ա ն): Աչքը(ս, դ) դուրս գալ—1) անեծքի
արտահայտություն՝ լավ է եղել, տեղի է, թող տուժի: 2) ափ-
սոսանքի արտահայտություն—կուրանալ՝ նա: Աչքը գորել—
կարողանալ տեսնել: Էլ ի՞նչ կա հեռվում... հեռվի խա-
վառում... Ո՛վ է իմանում... ո՛ւմ աչքն է գորում... (Թ ու-
մ ա ն յ ա ն): Աչքը ընկնել—1) ուշադրությունը գրավել
նկատել, տեսնել: Հերիք էր աչքն ընկնել մի դեմքի, տես-
նել գեղեցիկ մի անկյուն, մամապատ մի քառ, որպեսզի
քրքի վրա մատիտով նկարեի այն, ինչ տեսել էին նրա աչ-
քեր (Ս ա կ ու ն յ ա ն): 2) աչքին դուր գալ, հավանել: Աչ-
քը քեֆել—աչքը շնդել, ուշադրությունը մի բանից հեռաց-
նել՝ թուլացնել: Գողմ էլ մի կոնից, գեղն էլ մյուս կոնից,
Աչդ քեֆելի—բանից տեղը չես (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքը՝
աչքերը բոգ փչել—տե՛ս Աչքին թող փչել: Աչքը իր դառնը—
1) ամուսնական կյանքին հավատարիմ. 2) իր միջոցներով
ապրող, ուրիշից օգնություն չակնկալող: Աչքը լալով
մնալ—կորուստը, մահը, ողբալով՝ սգալով մնալ: Ա՛խ,
կմոռենմ՝ ամա նա, Վայ քե հանկարծ իմանա, ես
ազատվեմ էս ցավից, Աչքը լալով նա մնա (Թ ու-
մ ա ն յ ա ն): Աչքը լի՝ լիք—աչքը կուշտ, անկարող,
գոհ: Ամեն մի շունչ աչքը լի կապի այստեղ համարձակ
(Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքը լիանալ—կշտանալ, կյանքից
գոհ՝ բավական չինել: Ոչ մի խնդրություն տեսա իմ օրում
ոչ էլ մի անգամ աչքս լիացավ (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչ-
քը խաբել—1) արտաքին ձևով՝ տեսքով՝ արտաքինով խա-
բել՝ հրապուրել, տեսողական պատրանք ստեղծել: Մեր
աչքն ինչո՞ւ ես դու խաբում ցնորական պատկերով (Թ ու-
մ ա ն յ ա ն): Դու՛մ աչքով կը սերել միայն, և աչքը խաբե-
լի դյուտին բան չկա (Չ ո ճ ր ա պ): 2) քիչ բանով գոհաց-
նել: Աչքը՝ աչքերը խաղալ—1) աչքի կպը թրթռալ, որը
ըստ սնոտիապաշտության համարվում է լավ կամ վատ
բան կատարվելու նախանշան: Աչք աչքս շարունակ խա-

ղում է, ասում են դա մահվան նշան է (Ն ա ր - Գ ո ս): 2)
աչքերը՝ հայացքը սահել՝ շարժվել: Նրա աչքերը խաղում
էին գրվածքի վրա մեկնայաբար (Մ ու ր ա գ ա ն): Աչքը
խմել—1) հավանել, աչքին դուր գալ: Ինչ բան որ աչքը
խմե՛ր, իրենք պիտի լինե՛ր (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): 2) զգալ,
որ կարող է մի բան գլուխ բերել կամ կատարել՝ հաղթա-
հարել: Աչքը խավարել—1) տեսողությունը թուլանալ,
կուրանալ: Աչքս է խավարում...— զայրալի ձայնով խո-
սեց նա (Գ ե մ ի ր ճ յ ա ն): 2) անեծքի կամ վշտակցության,
ափսոսանքի, ցավակցության արտահայտություն: Աչքս խա-
վարի, տեսիլի դառնալ ես—տեսիլի եմ տեսել զիշերս երագում
(Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքը խորել—տե՛ս Աչքը կոխել: Ես հի-
մա կտամ ատրեանակող, քեկուղ աչդ խորիք (Ս ա ն ի ն յ ա ն): Աչ-
քը խփել՝ խուփ անել—1) աչքերը փակել: Որ աչքս խուփ եմ
տեսում, հենց իմանում եմ դեռ էն քիփ կողմին եմ կանգ-
նած (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքերը կխփե և իր անցյալին
վրա կը խորհի (Մ ե ծ ա ր ե ն յ ա ն): 2) թևթև քնել: 3) տե՛ս
Աչք փակել 1 նշան. Աչքը ծակ—տե՛ս Աչքածակ, Մակաշք:
Աչքը, աչքերը ծով դառնալ՝ ծովանալ—շատ արտաքին,
սաստիկ լալ, երկար լալ: Աչքս նամիկի ծովացած՝ կարո-
տըդ սիրտս էր այրում (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): Աչքը՝ աչքերը
կապել—հարկություն խաբել: Չէ՛ որ Բագնեյանի պես
մարդկանց ամենամեծ ջանքն այն է, որ հասարակության
աչքերը ուրան կարելի է պինդ կապեն (Ն ա ր - Գ ո ս):
Աչքը կարող մնալ—1) մեկից՝ մեկին՝ մի բանի կարող
մնալ, փափագել, զուրկ մնալ: Աչքը կշտանալ—մի բանից
հագնալ, լիանալ, այլևս կարողություն չզգալ: Աչքը
կուշտ—անկարող, իր ունեցածով բավարարվող՝ գոհ:
Հո հարստության համար չեմ դառնում, իմ աչքս կուշտ
է (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): Աչքը կոխել—1) մի բան մե-
կին դեմ անելով՝ ցույց տալով՝ ասելով հանդիմանել,
երեսով տալ: Նա իր լավությունը աչքս է կոխում (Գ ե-
մ ի ր ճ յ ա ն): 2) դժգոհությամբ (անարգական ձևով)
մի բան մեկին տալ. 3) աչքը մացնել: Պրիստավը քեղեր
ոլորեց, քեղը փաքաքեց մատին և ձգեց մինչև աշտակ,
ասես աչքն էր ուզում կոխել (Բ ա կ ու ն յ ա ն): Գիշերը վրա
է հասնում, էնքան մուրը գիշեր, որ մատը մարդի աչքը
կոխելի՜ չէր տեսնիլ (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչք(ը) կպցնել—
քիչ քնել, քուն մտնել: Ամրողը գիշերը չի կարողանում աչ-
քը կպցնի (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աչքը կտրել—աչքը զորել,
աչքի կարողության չափ տեսնել, ինչքան որ կարելի
է աչքով ընդգրկել: Երացանը ձեռքից կցցել ու կցնայի,
ուր որ աչքս կտրե՛ր (Ք ո չ ա ր): Աչքը՝ աչքերը մեկից, մի
բանից կտրել—1) աչքը՝ հայացքը մի բանից, մեկից հե-
ռացնել: Աչքերը գեանից չէր կտրում մի բան գտնելու հույ-
սով (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): 2) տե՛ս Աչքը խմել 2 նշան:
Աչքը՝ աչքերը կուրանալ—1) կուրանալ. 2) անեծքի կամ
վշտակցության, ափսոսանքի, ցավակցության արտահայ-
տություն: Օ՛, ինչո՞ւ այն վարչկյանին իմ աչքերը չկու-
րացան, ի՞նչպես կարողացա ես տեսնել նրան այն դուռ-
քյան մեջ և տակավին համառիլ (Մ ու ր ա գ ա ն): Աչքը՝
աչքերը հանել—1) աչքը տեղից փոքրել հանել, կու-
րացնել: Թագավորը կովի մեջ արդեն սքավ կիսիլ էր նրա

զույսը և վերջը աշխարհը հանել (Մ ու Ր ա ց ա ն)։ Յին ու ազգավ իշան ամպից, սև աշխարհ հանեցին (Ք ու մ ա ն յ ա ն)։ 2) խիստ վնասել, մեծ վնաս պատճառել։ Զինվոր տվողը մեծ վնաս էր, ու դրանից հետո էլ մեր աշխարհը հանեց, մեր ջուրը խլեց (Ս ա ն ի ն յ ա ն)։ 3) սպառնալիքի արտահայտություն։ Աշխարհ կհանեմ, հա՛ն։ 4) մեկի նախանձը շարժել, ի հեճուկս մեկի մի բան անել։ Խնամիացել էր գոռոզ կազարովանց, աշխարհ հանել, Զարուհուն խլել նրանցից (Ս ա ն ի ն յ ա ն)։ Աշխարհ հատ ընկնել—աշխարհ եղջերաթաղանթի վրա սպիտակ կետ առաջանալ։ Աշխարհ հանապարհիմն՝ համարում (մնալ)—աշխարհ երկար սպասել (մեկին), մեկի գալուստ սպասել։ Իսկ տնակի առջև միշտ երևում էր նրան նազեցիմ՝ կամ տխուր աշխարհ հանապարհիմն, կամ այգում մտորում շրջելիս (Զ ու յ ա ն)։ Աշխարհ համարում, վիզը ծռած համարում է օրն օրի վրա (Ք ու մ ա ն յ ա ն)։ Աշխարհ համարում քողեմ—մեկին թողնել սպասելով, մեկին երկար ժամանակ իրեն տեսնելու հույսով սպարդոյուն սպասեցնել։ Աշխարհ հանել—աշխարհ կխախտվի անել։ Աշխարհ հանել—աշխարհ թարթել՝ խփել ու բանալ։ Աշխարհ առնելուն պես պետք է բավանդ բացվի։ Բն չէ որ ուղեցիքի նշան դնես, մինչև աշխարհ հանալ անառնեցիկացավ (Ք ու մ ա ն յ ա ն)։ 2) վախենալ։ Հարյուր բուր ու խանչալ երեսու խաղացնեմ աշխարհ հանել (Պ ու յ ա ն)։ Մի աշխարհ հանելու—շատ արագ, մի ակնթարթում։ Պապի՛, որ քաղաքը գրած լինի, քե իսկալում եմ տալիս, բնից փախնի՝ օրում կգա։ Մի աշխարհ հանելու (Բ ա կ ու ն ց)։ Աշխարհ մագ բուսնել (աշխարհ մագ բուսնել)—երկար սպասել։ Աշխարհ ման ածել—չորս կողմը նայել, փնտրել, որոնել։ Աշխարհ ման ածեց ավալի ապանով տեղ գտնելու (Բ ա կ ու ն ց)։ Աշխարհ (մեկի) ձեռքին լինել—մեկից օգնություն ակնկալել, բարիք սպասել։ Աշխարհ մեկի համար լույս տալ—միայն մեկին բարիք կամենալ՝ բարություն անել, մյուսներին անտեսել։ Աշխարհ մտնել—1) աշխարհ խլել։ 2) նախանձ շարժել՝ առաջացնել։ Զուրկում շինվող տունը սուր փշի պես Առաքելի աշխարհ մտավ (Բ ա կ ու ն ց)։ 3) սիրելի դառնալ։ Աշխարհ մտնալ—տե՛ս Աշխարհ մտնել։ Վարժապետին աշխարհ մտնալ այս էր նեց տղեկներուն միակ փափագը (Զ ու ն ր ա պ)։ Աշխարհ՝ աշխարհ շաղվել—տեսողությունը պղտորվել՝ աղոտանալ (հիվանդությունից, հարվածից, մի բանի վրա երկար նայելուց)։ Աշխարհ՝ աշխարհ մնալ—1) մեկի վերադարձին՝ գալուստ սպասել։ Շուտ արա, ե՛կ տես, վերջին շնչումն է, աշխարհ է մնում (Ա ղ ա յ ա ն)։ 2) մեկից օգնություն ակնկալել՝ սպասել։ Աշխարհ շլել—1) տե՛ս Աշխարհ պաղել։ 2) աշխարհ ծռել, ծուռ նայել։ Աշխարհ շոյել—աշխարհ՝ տեսողությունը հանգստացնել։ Մտերը մաքրում են օդը, հով եմ անում և շոյում են աշխարհ (Բ ա կ ու ն ց)։ Աշխարհ շոռ—ցանկասեր։ Աշխարհ շլեցնել—հանգստություն, նախանձել, մեկի հանգստությունը շտապել։ Աշխարհ՝ աշխարհ պաղել, սառնել—1) աշխարհ հանելով անթարթ նայել (համարվում է որևէ անձի գալուստ նախագուշակություն)։ 2) հեղհեղանք իմաստով՝ կարոտը չբաշխել, չսպասել։ Աշխարհ՝ աշխարհ ջոկել—տեսնել, տարբերել։ Մի տես, իմ աշխարհ լավ չեմ ջոկում (Բ ա կ ու ն ց)։ Աշխարհ՝ աշխարհ ջուր դառնալ՝

կտրել—աշխարհ նայել, կարոտով սպասել, արտասվելով՝ լալով շատ երկար սպասել։ «Հետ դառ, հետ, իգի՛ր, հետ դառ, անխա՛ղ, կարոտած յարից Աշխարհ ջուր դառավ (Ք ու մ ա ն յ ա ն)։ Մեկ մտածել, քե ի՛նչ ես առում... ամբողջ տարի աշխարհ ջուր կտրած սպասել եմ քեզ, կարոտից հալվել (Մ ու Ր ա ց ա ն)։ Աշխարհ ջուրը տանել—երկար ժամանակ հոսող ջրին նայելուց աշխարհ ջուրը շաղվել։ Աշխարհ սրտի հայելին է—աշխարհի, հայացքի մեջ արտացոլվում է մարդու ներաշխարհը՝ նրա հոգեկան ապրումները։ Քանց սառյակի քեզ սե, իմ աշխարհ ջուր եմ սե։ Աշխարհ էլ սրտի հայելին է, Չէ ո՛ր սիրտ էլ շատ է սե (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն)։ Աշխարհ եմ ու դեղին անել—աշխարհ շաղվել, խառնիխուռն տեսնել։ Աշխարհ վախենալ—1) վախեցած լինել, երկյուղ կրած լինել։ 2) դգալ, որ մի բան չի կարող կատարել՝ գլուխ բերել։ Աշխարհ տեսածից կվախենա (վախենում է)—մի բանից վախենալ նախորդ փորձը աշխարհ առաջ ունենալով։ Նա շատ ուրախ կլինեմ, երբ լինի քե մեկը, քե մյուսը, բայց քանի որ աշխարհ տեսածից է վախենում, չեմ կարող խախտալ իմ հույսերը (Ս ա ն ի ն յ ա ն)։ Աշխարհ մեկի համար մի բանի վրա լինել—1) մեկին կամ մի բան հավանել, դուրը գալ։ 2) հակել, նայել։ Աշխարհ վրան մնալ—1) աշխարհ դուր գալ, շատ հավանել։ 2) մեկից՝ մի բանից կարոտով մնալ։ Աշխարհ վրան պանել—հակել, պահպանել, ուշադիր լինել։ Ավան ամի... աշխարհ էս էրեխու վրա պանի, մինչև տեսնեմ,—ասաց Արգունանը, ցույց տալով եզոսին (Բ ա կ ու ն ց)։ Աշխարհ տնկել, աշխարհ տնկել—1) աշխարհ հանել մի բանի, մի բանի ուշադրությամբ նայել։ Սահակյանը կանգ առավ պլատֆորմի ծայրին և աշխարհ տնկեց այն կողմը, որտեղից պիտի երևար գնացը (Ն ա Ր - Գ ո ս)։ 2) մի բանի վրա աշխարհ ունենալ, ցանկալ ձեռք գցել։ Գլուղի ջանքերից աշխարհ էին տնկել այս կողմ վրա (Ք ու մ ա ն յ ա ն)։ Աշխարհ (աշխարհ) ուղեղ (հեղին)։—ապրում է՝ մեկի նկատմամբ անտարբերություն՝ հակադրաբար՝ զգոհություն արտահայտելիս։ Աշխարհ ուտել—նույնն է Աշխարհ խմել։ Աշխարհ կամ աշխարհ փակել—1) աշխարհ խփել։ Երկտասարդ փակեց աշխարհ և աշխարհ մտածությունները հեռացնել իրանից (Մ ու Ր ա ց ա ն)։ 2) աշխարհ կպցնել, քնել։ Այդ երեկո շատ տեսնում եմ աշխարհ շաղվել, շատերը մինչև լույս աշխարհ էլ չփակեցին (Բ ա կ ու ն ց)։ 3) շտեմարկում տալ, անհետ թողնել։ Կար նրա հայացքում և ներդաշնակության պես մի բան, քե իմը կարող է աշխարհ փակել նրա սխալների հանդեպ, երբ նա գիտակցի իր սխալները (Զ ու յ ա ն)։ 4) մեկին։ Աշխարհ ունել կիտել—խոսողի, նոթերը կիտել։ Աշխարհ բացը (լինել) պանել—բարյալացնել լիճակի, հովանավորել, բարի աշխարհ նայել։ Բերել է ձեզ ազատ Փարիս, Աշխարհ էլ բացը միշտ ձեզ վրա (Ք ու մ ա ն յ ա ն)։ Աշխարհ բացը հանալ—բարյալացնել դառնալ, բարի աշխարհ նայել (մեկին)։ Աշխարհ առնել—տե՛ս Աշխարհ առնել։ Աշխարհ աշխարհ կոխել—զայրանալ, կատաղել, զայրությունից աշխարհ արյունով լցվել։ Արյունը կոխել էր քեկի աշխարհ (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն)։ Աշխարհ տես՝ բերնե կարոտ (ասացված)—1) անարգած անբան քեզ է, որ չի գոհանում, չի բավականանում,

աչքերը տեսնում են, բայց ընդհանր չի դժգոհւմ: 2) տեսնում է բայց ձեռքը չի ընկնում: Աչքերն արյունով լցվել—1) նույնն է Աչքերն արյուն կոխել: Վարդանը աչքերն արյունով լրցված բաց արեց դռան վարագույրը և ցույց տվեց գորագեղերին և բազմաթիւն (Դ Ե մ ի ր Ե յ ա ն): 2) աչքերն արնակալել՝ կարմրել: Աչքեր արյունով լի—զայրացած, բարկացած, զայրույթից աչքերը արյուն լցված: Բախշին վեր կացավ, աչքերը արյունով լի, մոնչալով գնաց դեպի ջրպետը, վերջինս նստած էր, ծնկները գրկած և խաղաղ հայացքով նայում էր ուրիշ կողմ (Ս ա ն ի Ե յ ա ն): Աչքեր արյունամած—նույնն է՝ Աչքերը արյունով լի: Ու աչքեր արյունամած, անբարե հառած կարմիր կիտին՝ Ամբոխները խնկարկած օպատում են առավոտին (Չ ա ր Ե Ե ց): Աչքեր բաց մնալ—1) խիստ դարմանալ, ապշել: 2) աչքերի կոպերը շփակվել: Աչքերը բռնել—1) աչքերը փակել, ծածկել (ձեռքով): 2) անեծք, որ ասվում է երախտիքը մոռացողի հասցեին: Հացը աչքերը բռնի, քե որ ուրանա նրանց լավությունը (Ս ա ն ի Ե յ ա ն): Աչքերը բռնել ընկնել—գլխին ախպես հարվածել, որ աչքերը դուրս գան: Աչքերը գնալ—1) հոգնածությունից բռնել տանել, աչքերն իրենք իրենց փակվել: Բնությունը իր պարտքը պահանջեց, աչքերս գնաց (Ա ր Ե յ ա ն): 2) նույնն է՝ Աչքը ջուրը տանել: 3) մի բանի նայելով դժայլվել՝ հրապուրվել: Աչքերը գազարը բռնել—սաստիկ հուզմունքից՝ հիվանդությունից՝ բարկությունից աչքերը չուկել, ճակատոսկրի տակ մտնել: Մոր դեմքը գունատ էր հարանի պես, աչքերը չուկել, բռնել էին գազարը (Վ Ե ր Դ յ ա ն): Աչքերը բռնվել—աչքերը արտասովակալել: Վախճանը խանդը դադարեց, աչքերը բռնվեցին (Դ Ե մ ի ր Ե յ ա ն): Աչքեր լցվել՝ լցնել—աչքերն արտասուքով լցվել, աչքերում արտասուք երևալ: Երբ սկսեցին բարձրանալ խոսքի վշտերի մասին նրա վերը բացվեց և աչքերը լցվեցին (Դ Ե մ ի ր Ե յ ա ն): Իսկ ինձ որ լսես,—ամենավերջին բառերն աչքեր լցնելով ասաց պատավր,—կգնաս ձեր տուն (Ս ա ն ի Ե յ ա ն): Աչքեր ծանրանալ—բռնել տանել: Լույսը բացվելուն մոտ էր, ու նրա աչքերը ծանրացան (Մ Ե ր ա ց ա ն): Աչքերը խորը ընկնել—տե՛ս Աչքերը փոս ընկնել: Փշափաղկեց, աչքերը խորը ընկան, նակատի ենդրվածքի շուրջն արյուն հավաքվեց (Բ ա կ Ե յ ա ն): Աչքեր կապել—խորամանկությունը խաբել: Ա՛յ, դու ստաճա, է՛լ կուզես խաբել, Մեծ—մեծ խոսքերով աչքես կապել (Ք Ե մ ա ն Ե յ ա ն): Աչքերից կայծեր դուրս բռնել, աչքեր կայծակին տալ—ուժեղ հարվածից աչքերի առաջ կայծեր երևալ, աչքերը պեծին տալ: Խոսքը բերանում ապտակը հասավ, աչքեր կայծակին տվին, գլուխը դիպավ կողքի պատռվր ու վեր ընկավ (Ք Ե մ ա ն Ե յ ա ն): Միտն ընկավ, քե ինչպես մի էի չառջ նակատս, որ դռան շեմափետին գալիս, աչքերիցս կայծեր դուրս բրան (Ք Ե մ ա ն Ե յ ա ն): Աչքեր կուլ գնալ—1) աչքերը փոս ընկնել: 2) հոգնածությունից, անքնությունից աչքերը փակվել: Բայց է՛ման հոգնել եմ, որ աչքես կուլ են գնում (Ք Ե մ ա ն Ե յ ա ն): 3) նիհարել: 4) աչքերը փորքանալ, ծածկվել (չաղությունից, ծիծաղից, կնճիռներից և այլն): Նրա

աչքեր կուլ գնացին այն կնճիռների մեջ, որ կազմեց ժպիտը (Լ Ե ա): Աչքեր հաճել—շուրջը նայել, շորս կողմը նայել: Եկար նրա շվարյալ աչքեր հաճում էին սենյակի շուրջը (Բ ա ֆ ֆ ի): Աչքեր հանգչել—աչքերի փայլը՝ արտահայտականությունը՝ կենդանությունը կորչել: Ասպարը մեռել էր անհարի: Նրա սիրուն դեմքը կապտել, գեղանի աչքերը հանգել, շրթունքները փակվել և սիրտը դադարել էր սրտփնույց (Մ Ե ր ա ց ա ն): Բայց և այնպես ում հետ եմ կապում բեկույզ և այդ հույսը,—մարող ծայրով շշեռաց բանաստեղծը, որ իր նախկին հոգնած տեսնել էր առել, աչքերը հանգել ու փոս էին ընկել (Ս ա ն ի Ե յ ա ն): Աչքերը հետը տանել—մեկի ամենասիրելի, ամենաթանկագին բանը խլելով աչքը կարոտ թողնել: Էն մի տարի իմ մի երիցս տարան, որ էլ ինչ ասեմ է, աչքես էլ հետը տարան (Բ ա կ Ե յ ա ն): Աչքերը հետևից մնալ—մեկին՝ մի բանի կարոտ մնալ, կարոտով երկար նայել: Հանցե՛մ հայրենի հողը, ցանցե՛մ սրանց սրախն, բոլ հանգիստ քնեն, աչքերը չմնա մեռ հետևից (Դ Ե մ ի ր Ե յ ա ն): Աչքեր հող ու մոխիր փչել—տե՛ս Աչքին թող փչել: Ամենքի աչքերն էլ հող ու մոխիր էին փչում ու ռամիկ ժողովրդի գովասանքն ու համակրությունը գրավում (Պ Ե յ ա ն): Աչքերը նակատը (նակատին) բռնել—սաստիկ հուզմունքից՝ բարկությունից աչքի թիթերը վեր բարձրանալ, աչքերը գազարը թռչել: Աչքերը բռնել էին նակատը, ցերեկով էլ վախից շուրջն է նայում (Ք Ե յ ա ն): Աչքերը մլար՝ մուծը պատել, աչքերի առջև մլարը պատել—խիստ բարկությունից՝ զայրույթից ամեն ինչ մոռանալ, արյունն աչքն առնել: Անուշը կանգնած... Սարսն նկատեց... աչքերի առջև մլարը պատեց (Ք Ե մ ա ն Ե յ ա ն): Աչքերը մրնել՝ սևանալ, աչքերի առաջ՝ դեմ մրնել՝ սևանալ—հիվանդությունից, հոգնածությունից՝ ուժասպառությունից՝ քաղցից՝ վախից՝ հարվածից և այլն տեսողությունը թուլանալ, գլուխը պտտվել: Նազարը, որ վագրին չի տեսնում, լեղին ջուր է կտրում, աչքերը սևանում են, ձեռն ու ոտը բուլանում են ու բրբ՝մի, ծաղից ընկնում է գազարի վրա (Ք Ե մ ա ն Ե յ ա ն): Ու մրնեցին իմ աչքերը, կտավ շուրջս ինչ որ կար (Ք Ե մ ա ն Ե յ ա ն): Աչքերը ոլորել—աչքերի շարժումով սաստել, խեթ նայել, աչքերի շարժումով զայրույթը՝ դժգոհությունը հայտնել: Աչքերը (աչքը) չորս անել, չորս բանալ, չորս բաց անել—1) զարմանքից, հիացմունքից՝ անակնկալից աչքերը լայն բանալ: Արծաթամուլ բուրմը աչքերը չորս բաց արավ, երբ որ իմացավ դիպակի իսկական արժեքը (Ա ղ ա յ ա ն): Էդ ո՞րտեղ է,—աչքերը չորս է անում խելո՛ք խելո՛ք (Ք Ե մ ա ն Ե յ ա ն): 2) ուշադրությունը լարել, անակնկալից զգաստանալ: 3) ուշադիր լինել, լավ հսկել: Աչքերը չոկել—1) աչքերը լայն բանալ (զարմանքից, բարկությունից և այլն) 2) սկսելու նայել: Աչքերը սև շուր իջնել՝ սև շուր անցնել—1) (բժշկ.) աչքերը կուրանալ, տեսողությունը կորցնել: 2) մեկին երկար սպասելով՝ նրա ճանապարհը պահելով աչքերը սաստիկ հոգնել: Աչքերը վառվել—մեծ հուզմունքից՝ սուրախությունից՝ ատելությունից աչքերը փայլել, ներքին

ապրումները արտահայտվել աչքերի հատուկ փայլով: Նրա աչքերը վառվեցին անհուն առեւտրյան կրակով (Ն ա ռ - Դ ո ս): Աչքերը փայլել—1) ուրախությունից, հաճելի գոյացու- մից, բարկությունից աչքերը շողալ: Ամեն անգամ, որ Մարտին կմտնեմ կապիկին, դող փելլեր անիկա, հրեմանքի սարսուռ մը կը վազեր իմ մագոս մտքի միջև, աչ- քեր կը փայլեին (Զ ո ճ Ր ա պ): 2) հիվանդությունից՝ ջերմից աչքերը շողալ: Աչքեր, որ ջերմն կը փայլեին, փոսը ինկած էին (Զոհրապ): 3) աչքերը շողալ՝ պապղալ: Աչքեր փոս ընկնել—հիմարելուց՝ հյուժկուց աչքերը դեպի խոռոչները խորանալ: Իր բացակայության ժամա- կին նրա մագերը ներմակել էին, այսինքն ու աչքերը փոս էին ընկել (Ս և ու ճ ճ): Աչքեր բռնանալ—տ'ս Աչ- քերը կուրացան: Աչքեր բռնանալ—կրկնեց պառավը (Զ ա լ յ ա ճ): Աչքերն չնավատալ—անսպասելի՝ անակնը- կալ՝ արտասոց՝ ուրախալի կամ դժբախտ դեպքերի հան- դիպելիս կամ բան տեսնելիս չնավատալ, տեսածը անի- րական թվալ: Տեսնում է, բայց աչքերին չի հավատում, ա- սում է՝ երազի մեջ եմ երևի (Ք ու մ ա ճ յ ա ճ): Տիգրանը չէր հավատում իր աչքերին (Ք ո ռ Ր ա յ): Աչքերից արյուն կարել՝ քափվել—կատաղած լինել, աչքում թափելու տրա- մադիր լինել, արյունն աչքն առնել: Սյունեցիները, որոնց աչ- քերից արյուն ու կատաղություն էր քափվում, զարմացած հայեցին իշխանին (Զ ո ռ Ր յ ա ճ): Աչքերից արցունք քամել (Չ ո ռ Ր յ ա ճ): 1) արտասովել, լաց լինել: Հանգիստ չունեն իր խցում, մեկ րոնում էր մանհալայի վրա և լուսամուտից նայում հայրենի առերին, աչքերից արցունք քամում, մեկ գալիս էր դռան մոտ, ինձ դուրս կանչում (Ի ս ա ճ ա կ - յ ա ճ): 2) լացացնել: Աչքերից քափվել— արտասովել, լաց լինել, արտասուքը չկարողանալ դապել: Աչքերից խեղճ—տեսողությունը վատ, լավ չտեսնող: Աչ- քերից եմ խեղճ, քե չէ կոնեռումս հյա ուժ կա (Բ ա - կ ու ճ ճ): Աչքերից վեր ածել—տե՛ս Աչքերից թափել: Աչքերով ուտել—1) տեսնանքով, կրթով նայել մեկին, մի բանի: Չգիտեմ, շատ կաշի էլ է—առաջ ճանաչում վա- րանելով և քնպետ չէ նայում եկալին, բայց գգում էր, որ նա աչքերով ուտում է իրեն (Ն ա ռ - Դ ո ս): 2) տես- ությամբ՝ թշնամանքով նայել: 3) սաստիկով՝ հանդի- մանական հայացքով նայել: 4) ազատությամբ ուտել: Թվում էր, քե նա ուտում էր նաև աչքերով, որոնք կարծես, անա ուր ու է դուրս կրողն խոռոչներից (Ս և ու ճ ճ): Աչքի անցկացնել—1) հաճանք՝ հարևանի կարգալ: Միջոցնա շտապով աչքի էր անցկացնում եղբոր աղջկա նամակը, եկան շարունակում էր հենկեպ հուսահատական տան- ղանով (Ն ա ռ - Դ ո ս): 2) նայել, դիտել: 3) հիշողության մեջ վերականգնել, վերհիշել: Չեր գրույցի ընթացում դու երևի օգնել ես նրան իր ծրագրի հետ կապված հան- գույցները լուծելու, դրա համար էլ գնացել է լինել նո- րից աչքի անցկացնել (Ս ա ճ ի ճ յ ա ճ): Աչքի անցքնել—1) տե՛ս Աչքի անցկացնել: Զղջումով խոռոված քափիծով մը աչքի անցուցի այդ երիտասարդին հետ անցուցած աղվոր ժամերս (Զ ո ճ Ր ա պ): Աչքի առաջ՝ առջև—1) դիմաց, հանգիստ: Նրա աչքի առաջ բացվում էր բլուրների, լեռնե- րի և դաշտերի մի ընդարձակ տարածություն (Բ ա կ ու ճ ճ): 2) ներկայությամբ, մոտ: Վարսենիկն ի՛նչ պակաս աղքիկ է,—մեր աչքի առջև մեծացած, մեր ձեռքով կրված (Ա - դ ա յ ա ճ): 3) հակողության տակ: 4) հիշողության մեջ, մտքի առաջ: Մտազույժ դարմանը էրոցի մեջ լցնելիս Սա- ֆանի աչքի առաջ սպիտակ շոբենով կիներ էր (Բ ա կ ու ճ ճ): 5) երևացող, աչքի ընկնող: Բայց այդ տեղը աչքի առջև չէր (Զ ո ճ Ր ա պ): Աչքի առաջ գալ—աչքին երևալ: Աչ- քին առջև—տե՛ս Աչքի առաջ: Հորը խոճող գնմը պատկե- րացավ իր աչքին առջև (Զ ո ճ Ր ա պ): Աչքի առաջ ունե- նալ—հաշվի առնել, նկատի առնել, նկատի ունե- նալ: Այս նպատակն ունենալով աչքի առաջ իշխանն ան- գործ չնստեց. հաճե ձմեռվա ամիսներում (Մ ու Ր ա -

յ ա ճ): Այս հողավոր կազմելու մեկն աչքի առաջ ենք ունեցել Անիին հողավորները (Տ ե Ր յ ա ճ): Աչքի գալ— չար աչքից զարկվել: Աչքի գող—ատելի, որին կամ որը չեն հանդուրժում: Հարուդի աչքի գողը գյուղի պիսերն էր (Բ ա կ ու ճ ճ): Անունս ինձ քնամի է դառել, աչքիս գողն է դառել (Ի ս ա ճ ա կ յ ա ճ): Աչքի գառնել՝ ընկնել— նկատվել, երևալ, ուշադրություն գրավել, հայտնի դա- նալ: Կամարայնը հանույնով սկսավ դիտել վաճառ, որ աչքի էր ընկնում յուր լայնադիր փողոցով (Մ ու Ր ա - ց ա ճ): Շատ ապալվորեն աչքի են ընկել ֆաշա- րյամը (Ք ո չ ա Ր): Աչքի լույս—1) տեսողություն, տես- նելու կարողություն: Իմ հայրն ու սիրելի եղբայրը աչ- քեր լույսից չէին զրկվիլ (Մ ու Ր ա յ ա ճ): Եվ տեղն էր տակավին աչքերի լույսը (Ի ս ա ճ ա կ յ ա ճ): 2) ամենա- սիրելի, շատ սիրելի, պաշտելի, թանկացնել (անձ կամ իր): Դու բառով ես եկել, հագար բառով, իմ եղբայր, իմ աչքիս լույս (Ա դ ա յ ա ճ): Աչքի լույս(ը) լուս(ը) քափել— 1) խիբելով աչքը կուրացնել: 2) տեսողության լարում պահանջող աշխատանք կատարել: Մեղք ես էֆենդիս, աչքի լուս ես քափել (Զ ո ճ Ր ա պ): Աչքի լույսը լուսը խավարել—1) տեսողությունը վատանալ՝ թուլանալ, լավ չտեսնել: Այժմ էլ վշտից ծուլնիս կտրել, աչքիս լուսն է խավարել (Ք ու մ ա ճ յ ա ճ): 2) անեծքի՝ արհեստների ցավակցության արտահայտություն—կուրանալ: Աչքի լույսը՝ լուսը հանել—1) աչքը հանել, կուրացնել: 2) պատ- ժել: Դուրեմս՝ պապի, միամիտ բնի, ես աչքի լուսը կհաննմ գողի (Ք ու մ ա ճ յ ա ճ): Աչքի լույսը հատ- փել՝ ֆաղվել—տեսողությունը թուլանալ՝ պակասել: Աչ- քի լույսի պես պանել՝ պանդանել—մեծ խնամքով՝ հոգա- տարությամբ պահել՝ պահպանել: Աչքի ծայրով նայել՝ ցույց տալ—տե՛ս Աչքի պոչով նայել՝ ցույց տալ: Ընկերս կողմս բորեց՝ աչքի ծայրով Սամրասին ցույց տալով (Ի - ս ա ճ ա կ յ ա ճ): Աչքի ծայրը բացնել—նույնն է Աչքի ստորոտ թոցնել: Աչքի հետ չլիմել—մեծ արժեք տալ, թան- կարժեք համարել: Աչքի հինուն կամ ողոր կտրել—1) մեկի գոռողությունը՝ սնայարժույթները սանձահարել՝ ընկնել: 2) ցնատությունից ծանրացած աչքերը հանգստացնել՝ մի թել քնելով: 3) ուտելիքով լիացնել մեկին: Աչքի մազ՝ լույզ բացնել—նույնն է Աչքի ծայրը թոցնել: Աչքի չափով— տեսողությամբ որոշած չափով, մոտավորապես: Հաճե- նի լայնքը աչքի չափով հասն ֆայլից ավելի չէր թվում ինձ (Ք ու մ ա ճ յ ա ճ): Աչքի պոչով մաղի տալ՝ նայել՝ ցույց տալ—1) գաղտնագողի՝ կես հայացքով՝ աննկատելի նայել՝ ցույց տալ: Ու նայելով աչքի պոչով դեռ զվիկկար այն կնիսին, իր երազն էր նա ետ կանչում... (Շ ի Ր ա ճ): 2) Թե- թևակի նայել: Մի մեծ բան հո չի լինելու, երբ մի աչքի պոչով ձխնելույզի մեջ նայում (Ք ու մ ա ճ յ ա ճ): Աչ- քի սևն ու սպիտակը, աչքի սև ու սպիտակը—աչքի լույ- սը՝ շատ սիրելի, միակ հույսը (ասվում է սովորաբար միակ զավակի մասին): Մայրը չի ուզում երբորդ աղջկան սև սպիտակը սա է մնացել, ինչո՞ւ ես ուզում տան էլ կարց- նել (Ք ու մ ա ճ յ ա ճ): Աչքի սևը սպիտականալ—ծե- րանալ, տեսողությունը կորցնել: Աչքի ստունը բացնել— վարպետ գող լինել, շատ հարպիկ լինել: Ոչ մի գիներվա- նոտ չի կարողացել երկու երեմ ամից ավել պանել Սաֆո- յին,... մոր կոնակ կտրող է եղել, աչքի ստունը բացող (Պ ա ռ յ ա ճ): Աչքի վրա տեղ ունենալ—(անձնական դերանվան սեռական հոլովով ստացական հոլովով) սիրով՝ հանձնարով ընդունել՝ ընդունվել: Աչքի՝ աչքերի տակ— հակողության տակ, աչքի առաջ: Խոզում էր մոր ոտների տակ, իբրև մանուկ, նա աչքերի տակ դառնոր սեռում (Ի - ս ա ճ ա կ յ ա ճ): Աչքի տակ առնել—1) նկատի ունենալ, իրենք համարել, նկատի առնել: Քո արտիկն իմ աղջկին աս, որ երկու տարի ա աչքիդ տակ ես առնի (Պ ա ռ յ ա ճ): 2) շուրջը նայել, աչքի անցկացնել: 3) հետևել, հակողու-

թյան տակ վերցնել, աչքը վրան պահել: Աչքի տակով (ն) անցկացնել—1) մեկի առջև մի բան թեթևակի անցկացնել: 2) Թեթևակի նայել: 3) անտես անել, զանցադուրել: 4) մեկի պակասությունը, հանցանքը: Աչքի տակով նայել՝ դիտել, աչքի տակով մտիկ տալ—1) գլուխը կախած՝ դեպի վեր նայել: 2) զարդազուրկ թաքուն՝ անհետաքննելի կերպով նայել: 3) թեթև նայել, աչքի պոչով նայել: Նրա կողմից գնում էր Աստուրը և աչքի տակով դիտում վարդանին (Գեմմի Բեյա): Մտիկ տվեց աչքի տակով վերջին անգամ իրանց գեղին (Չարեհն): 4) խեթ նայել, ծուռ նայել: Աչքի տակ ունենալ—նկատի ունենալ, հաշիվի առնել: Աչքը տեսնել, սիրտը հավանել—տեսնելով սիրել, սրտով հավանել: Ինչ էլ խոսեք և ինչ էլ անել ինքն, մտնում կապում էր իր կարմիր կանաչ ուսկապները և աչքի տեսած, սրտի հավանած աղջկա երեսին սպիտակ բոլոր հաշված դափ ու գունդայով... տուն էր քերում (Սահիբ Բեյա): Աչքի փուշ—սաստիկ առնելի (անձ կամ իր): Աչքիս չեղան, աչքիս փշեր (Թուսմա Բեյա): Հունեմ աչքի փուշ է դառնի երկրի վրա աչք ունեցողների համար (Պոռնո Բեյա): Աչքիդ վերև ունե՞ կա—գործածվում է ասել բայի հարցական կամ ժխտական հետ: Թեթև վերադարձել, քան հանդիմանել նշան: Մեկ չոռ չէր ասել, չէր էլ ասել, քե աչքիդ վերև ունե՞ կա (Սահիբ Բեյա): Աչքին բար տալ—(ժխտական կամ հարցական ձևով)—տեսնել, չնախանձել, հանդուրժել նշան: Աչքիդ բար չի՞ տալի, որ հարող բիշ շարժարժի (Սահիբ Բեյա): Աչքին գալ—1) դուրը գալ, հավանել: 2) նշանակություն՝ կարևորություն՝ արժեք ունենալ: Ոչ կյանքն ու կյանքն, ոչ արժանք ու ունեցն աչքին չեն գալիս (Թուսմա Բեյա): 3) աչքին խփել՝ հարվածել: Աչքին դիպել—աչքովն ընկնել, նկատել: Աչքին երկալ—1) երկալ, տեսնելի լինել, այնպես անել, որ իրեն տեսնեն: Տիգրանը չէր սիրում հանախ երեալ բարձրաստիճան պետերի աչքին (Քոռնո Բեյա): Կորի, չեղան աչքիս մյուս անգամ (Թուսմա Բեյա): 2) անիրական, անհերքելի բան տեսնել: Օ... այդպես բան չի լինի, սաաց նա, երեկ վախցնել ես և աչքիդ այդպես է երևացել (Սահիբ Բեյա): 3) մեկին թվալ՝ երևալ: 2) փափանջել վիճակը հետզհետե կը ծանոթանա ու Ստալիի անձնավորությունը նույննա ափելի մեծ կերպը աչքիս (Չարեհն): 4) իր ուժը ցույց տալ, երևալով՝ իրեն ցույց տալով՝ կրկնող ազդել: Աչք տարակցին բոլոր զրանց աչքին երևա (Պոռնո Բեյա): 5) (առավելագույն ժխտականով կամ հարցականով) արժեք՝ կարևորություն՝ նշանակություն ունենալ: Զավակ չունեմ, այդ պատճառով իր ունեցած անբիլ գանձն ու հարստությունը աչքին չէր երևում (Սահիբ Բեյա): Աչքին ընկնել, աչքովն ընկնել—հանկարծ երևալ՝ նկատել, նկատվել: Ունանի աչքին ընկավ Անտոնի նակատի սպին, որ կոստանդուպ ունեղ էր (Թուսմա Բեյա): Այդ պահին նրա աչքովն ընկան Անանիան ու Աստուրը (Գեմմի Բեյա): Աչքին՝ աչքերին բոլոր փշեր—խորամանկությունը խորքի, շնչին բանով հրապուրել: Նրանց հանդուգն սրախոսությունը անմարդկային էր համարում, ըստ որում այդպես էին մարգարե խեղդները, անբախնի շլացնելու և նրանց աչքին բոլոր փշերու հրամանը էին ստացած (Սահիբ Բեյա): Աչքին քվալ—նույնն է Աչքին երևալ, 3 նշան: Երեկ աչքիս քվալ—մտածում է աղջիկն ու մտքիցը հանում է էս բանը (Թուսմա Բեյա): Աչքիս (մեր աչքի, աչքեհիս) վրա—1) շատ սիրով, անհնայն հոգատությունը (առում է, երբ մեկը սիրով հանձն է առնում կատարելու մի բան): Աչքիս վրա, բերի՜ լույսի, մի գոյակ է, հո մի լուսի չի (Թուսմա Բեյա): 2) բարով, հազար բարի: Համեցե՛ք, մեր աչքի վրա, սիրուն աղջիկ, մեր բոլոր բաց է, տունը լիք (Թուսմա Բեյա): Աչքից բաց բողբոջ—չնկատել, տեսնելու համար առիթը փախցնել: Ինչպես էլ ես կախում էր գլուխը, նայում էր սինդոնի վրա բողբոջ

գինու բարձր հետեբեհն, այնուհանդերձ աչքից բաց չէր բողբոջում աղջկա ոչ մի նայվածք, ոչ մի շարժում (Սահիբ Բեյա): Աչքից գցել—1) այլևս չսիրել, առաջվա նման չհամակրել չհարգել: Ինձ աչքով տեսնե՛կառես, աչքից կցցես, հեղանից հեռու կլցես (Թուսմա Բեյա): 2) ատելի դարձնել (չարախոսություն): Աչքից (աչքե) ընկնել՝ ընկնել—1) նախկին հարգանքը կորցնել, այլևս չսիրվել, չհարգվել: Մեծ կողանանք գոհանի աչքից ընկած փեսա (Սահիբ Բեյա): Այս միակ զավակը մեծնալով հետզհետե աչքե իրա՞նք էր (Չարեհն): 2) տեսողությունից անհետանալ, այլևս չերևալ: Բայց շատ չափեց, անտառի խորում Սարեր դարձյալ աչքից ընկան (Թուսմա Բեյա): 3) մոռացվել, անտեսարարության մատնվել: Ասացի՛ խեղդեմ, ո՛ր երեսուսարդ... սիրտ կանն կուրծ տեղեր գնալ աչքից ընկած, մրափից մոռացված ժողովուրդի բարոյության գործին ծառայելու համար (Նար-Գոռ): 4) աչքերի լույսը կորցնել: Աչքից էլ ընկնել՝ արձնել, աչքացավից էլ, համ աչքից ընկնել, համ աչքացավից—գրկվել որևէ լավ բանից և դրա հետ կապված անախորժություններից՝ հոգեբից: Նս համ աչքից եմ ընկած, համ աչքացավից, —ասում է Հերիհանգը (Սահիբ Բեյա): Աչքից բողբոջ—աչքովն աչքից: Աչքից ծածկվել—թաքնվել, չերևալ: Այդ մի պատրվակ է... իշխանություն աչքից ծածկվելու համար (Պոռնո Բեյա): Աչքից կորչել—աչքին չերևալ, հեռանալ, չբնակ: Այս բոլորիս կորի աչքիցս (Սահիբ Բեյա): Աչքից աչքերից կրակ քափել—խիստ զայրանալ, կատաղել: Աչքից հանել—տեսնել աչքից գցել: Աչքից հեռանալ—1) տեսողությունից դուրս գալ, այլևս չերևալ: 2) աչքի ստալից կորչել՝ չբնակ: Պապանձվիր, ո՞վ լիքը, աչքիցս հեռացիր (Թուսմա Բեյա): Աչքից վերադառնալ—չնկատվել: Գործակատարի աչքից վերադառնալ է նրա տարակուսանքը (Թուսմա Բեյա): Աչքից փախել—1) աչքին չերևալ, խուսափել, աչքից թաքնվել: 2) վրիպել, չնկատվել: Աչքից փախցնել—1) թաքցնել, աչքից հեռու պահել: Հին փրած հեղինակն են՝ զլխավոր մարդասպանին աչքից փախցրնելու համար (Պոռնո Բեյա): 2) տեսողությունից՝ տեսողությունից կորցնել, աչքից վրիպել, չնկատվել: Վախանն աշխատում էր աչքից չփախցնել սպիտակ ձիուն ((Սահիբ Բեյա): Աչքով անել—աչքի շարժումով մի բան հասկացնել՝ ակնարկել: Բարիկն աչքով արեց ներսիկին, որ ուղարկությամբ լսի, սպարապետը խոսում է (Գեմմի Բեյա): Աչքով աչք չունենալ—բոլորովին չսիրել, չցանկալ անգամ երեսը տեսնել: Մանկել Հասարայանը հետաշնոյ աչք չունի, չգիտեմ ի՞նչ է լինելու (Նարեհ Բեյա): Աչքով չափել—1) հայացքով զննել: Զին նստեց ու մի անգամ էլ աչքով չափեց ծիպցող սիրտը (Թուսմա Բեյա): 2) թշնամություն՝ արհամարհանքով առից գլուխ նայել: Երկուսն էլ իրա աչքով չափեցին (Թուսմա Բեյա): 3) աչքաչափով որոշել: Աչքով տեսնել—անձամբ տեսնել, սեփական աչքով տեսնել: Օ՛հ, անձանց լիլիք, գովքը ոչինչ հնչյուն է. պիտի աչքով տեսնես այն գերանաչ պուրակները, աղբյուրները, լեակները, որ հասկանալի գրավստի անհուն շնորհությունը (Թուսմա Բեյա): Աչքով՝ տալ—բոլոր անտառայալությունն՝ մեկին կամ մի լավ գեղեցիկ բանի նախանձով նայելով վնասել: Ինչպես մարդ եկավ նայելու, ոչ ոքի տուն չորոգին՝ որ աչքով չտան (Թուսմա Բեյա): Աչքով ունե՞ կա, հեղինակն—աչքի՛ ունե՞ կա շարժումներով հասկացնել, նշանացի հասկացնել: Մեկի աչքում բարձրանալ—հեղինակությունը՝ վարել մեկի մոտ բարձրանալ: Դու և եղբայրս սաստիկ բարձրանում եք իմ աչքում (Նար-Գոռ): Աչքում գցել—մեկին բամբասանել՝ փատարանելով մեկ ուրիշի մոտ հեղինակություն գցել, վարկաբեկել: Սա իմ մորը գցի իմ հոր աչքում, անպատվի նրան իմ հոր ձեռնով (Գեմմի Բեյա): Մեկի աչքում ընկնել—հեղինակությունը՝ վարել

կորցնել: Պիսեր Հարութի աշխուհի Էլ Կիլի Բնկավ, դարձավ գեղի վատ մարդը (Բ ա կ ու ն ց): Աշխուհի աշխուհի յուր լինել կամ ունենալ—գեղեցիկ՝ գրավիշ լինել, հաճեալի արտաքին ունենալ: Եկած կիլի, որ խաբար տանի քի խելիք գլխին դեռ Բնկի գլուղ կա, մի յուր դրոսն անատուն ունի, կամ որի կնկա աշխուհի յուր կա (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Աշխուհի աշխուհի՝ աշխուհի մընել— 1) խոր վշտից աշխուհի ոչինչ չկրեալ՝ արժեք՝ նշանակութիւն չունենալ: Մընց աշխուհի իր աշխուհի, օրոգեց նա, Բնկավ ցած (Ս ա ռ յ ա ն): 2) տեսողութիւնը մթազնել (հարկածից): Արուն աշխուհի—հսկող աշխուհի, զգոնութիւն: Չաւնում են քշվառ, որպէսզի իրենց գանձեր փրկեն իշխանութեան արուն աշխուհի (Բ ա կ ու ն ց): Բարի աշխուհի նայել—բարյացակամ լինել՝ վերաբերվել, հովանավորել: Չէ՛ որ Մերուման իշխանը, ատում են, Դիլին է և Բարի աշխուհի է նա յում ժողովրդին (Զ ու ռ յ ա ն): Բաց աշխուհի—1) անբուն, արթուն. 2) գիտաբար, հասկանալով, օրոցեց իրով: Մարդ քաջ աշխուհի օճց է իր պարտաւար վեր առնում գրուն ուրիշի ունիք (Ս ա ն ի ճ յ ա ն): 3) աշխուհի, զգոն: Պիսեր ի շարունակ քաջ աշխուհի շրջի աշխուհի, Բնկել նըրան (Ս ա ն ի ճ յ ա ն): Բաց աշխուհի լուսացնել—միշտ լուսւ շրջնել, ամբողջ գիշերը արթուն մնալ: Թերև աշխուհի նայել—լուրջ շփոթութիւն, խիջիալուց նայել: Եկավ այն երգակցութեան, որ իմեն սխալվել է, քեր աշխուհի նայելով առաջարկով խելիք վրա (Մ ու ռ ա գ ա ն): Կով աշխուհի նայել—տե՛ս Բարի աշխուհի նայել: Երբ աշխուհի նայել— 1) խելի նայել, խոսող լինել. 2) անբարյացակամ վերաբերվել: Երբ որ գլխի լինելով, որ Բաշիկն Կիլի է առաջ գնացել, Բնկ քի պիտի էր, սկսեց խել աշխուհի նայել նա վրա (Ա ղ ա յ ա ն): Հնդու աշխուհի, ներքին աշխուհի—միտք, զգացողութիւն, ներքինութիւն: Նրա նուր աշխուհի դարձալ մնացին սեւեռած այն լուսավոր կեանքին, որի վրա գրված էր հայ գլուղացու քաւորութեան համար աշխատելու յուր հաստատուն վերջը (Մ ու ռ ա գ ա ն): Աշխուհի ներքին աշխուհի առաջ ներկայացան ու կենդանացան իր աշխուհի կյանքի օրերը (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): Հնէր շի-նուր տեղը աշխուհի հանել—չնկնուր փոխարեն քանդել, ուղղելով փոխարեն Կիլից: Մուր աշխուհի նայել—նուրն է խելի աշխուհի նայել. 2) հետին՝ կեղտոտ նպատակով նայել մեկին: Լուս՝ նա, Կալուսեալ փորձել աղբիկներէն մեկն ու մեկին ծուռ աշխուհի նայել, մեզնից այսպէս կատանա... «Շրա խի» (Ս ա ն ու ն ց): Հաւատար աշխուհի նայել—բոլորի նկատմամբ նուրն վերաբերմունքը ցույց տալ, խորութիւն չգնել: Նա միշտ առեցած ուրախ էլ էր, որ իր աղիք բոլոր հպատակներին վրա հաւատար աշխուհի է նայում և մեկը մյուսից բարձր չի դատում (Ա ղ ա յ ա ն): Մի աշխուհի նայել—մեկին քաւ արժանովուն շփոթութիւն չգնահատել, մեկին թերազնահատել: Մի աշխուհի դառնալ—բոլորի հայացքը մի կեանքի, մի բանի ուղղվել՝ սեւեռվել: Բոլորի աշխուհի՝ մի աշխուհի դառնում երբ այդ խիզախի (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն): Չար աշխուհի—քաւ անտարբարութեան՝ շար հայացք՝ նայվածք, որ գիտելով մեկին կամ մի բանի՝ վնաս է պատճառում: Այդ ապականվեցնում էր նա կյանքը շար աշխուհի կամ շար պատճառից (Բ ա Ֆ Ֆ ի): Չար աշխուհի, շար աշխուհի զիպչել—շար աշխուհի շար աշխուհի հիվանդանալ: Գալիս են գլխացիկից գանգատով կամ շար աշխուհի եկած հարսներ (Ս ա ն ի ճ յ ա ն): Պաղ՝ սար աշխուհի՝ աշխուհի նայել— 1) անտարբեր նայել: Մտն աշխուհի եմ նայում ես հեռվում մտած օրիսն ցնորքն հիմա (Տ ե ռ յ ա ն): 2) անարտաքայտիշ նայել, սար հայացքով նայել: Վատ աշխուհի նայել—1) վատ վերաբերվել, անբարյացակամ լինել: Այդպէս էլ է պատահում, խղճելու փոխարեն սկսում են վատ աշխուհի նայել արտաքինից վանող մարդկանց (Ս ա ն ու ն ց): 2) հետին՝ կեղտոտ նպատակով նայել մեկին— եւ միակ աղբիք, որին չեն համարձակվել վատ աշխուհի

նայել, որն իմ մեջ ագնիվ զգացման է առաջացրել, դա Բո լուրն է (Ս ա ն ու ն ց): Ցամաք աշխուհի—առանց միշտ տեսնելու, առանց արցունքի: Մնալ քաւալ շինականներ, երկար առե լինել, ցամաք աշխուհի ապրել (Գ ե մ ի ռ յ ա ն): Ուրիշ աշխուհի նայել—օտարի աշխուհի՝ խորթ աշխուհի՝ ոչ բարյացակամ նայել: Այդ նման էին (Վարդաշենիները) մեկ մեկ ուրիշ աշխուհի նայում կողիկովի ունեցվածքին (Ս ե կ ո յ ա ն): Ուրիշի աշխուհի նայել—1) քննադատաբար նայել: Թվում է ամեն ինչ կարգին է, բայց անա քաւական է ուրիշի աշխուհի նայել Բնկ, որպէսզի նորմալ կյանքի օրինակները պատկերացումը հոգս ցնդի (Ս ե կ ո յ ա ն): 2) օտարի նման վերաբերվել, անտարբեր լինել: Տալ աշխուհի նայել—համարձակութեան տաճիկ, շերտ վերաբերմունք ունենալ: Փորձված աշխուհի—վարժ, հմուտ, փորձառու (անձ): Երկունս էլ հաղափառական հաղափառով էին, սակայն փորձված աշխուհի խելուքն կենտրոն, որ դրան գինգորականներ էին (Ս ա ն ու ն ց): Բաղք աշխուհի նայել—նուրն է Բարի աշխուհի նայել: Հայկանուր նման Բաղք աշխուհի նայել (Ա ղ ա յ ա ն):

ԱՅՔԱՐԱՅ 1. ա. Շրջահայաց, ճարպիկ, ուշիմ, ժիւր, խելուքի ըմբռնող, կողմնորոշվող: Դա այն ճարպիկ, լեզվանի և աշխարհ կանանցից մեկն էր... (Բ ա Ֆ Ֆ ի): 2. գ. (հզղդ). Աշխուհի քաւալու գիտակցութեան զաւուր պահ: Եւ այսպէս, յուր առաջին աշխարհից՝ նայ մանուկը սկսում է սովորել անպաշտօնական (Բ ա Ֆ Ֆ ի):

ԱՅՔԱՐԱՅՎԵԼ, վեցի, շր. (հզղդ.) Աշխարհ գառնալ: ԱՅՔԱՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, թյան, գ. Աշխարհ լինելը, ժրուխտ, ճարպկութիւն: Նա յուր դիտում էր Վարագղովստին, զարմանում էր նա այդքան աշխարհային, համարձակութեան վրա (Գ ե մ ի ռ յ ա ն):

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄ, ա. (բոր.) Աշխուհի զաւանած: ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՂ, գործածվում է առավելապէս հետեւյալ արտահայտութիւնների մեջ. 1) Աշխարհ անել—անուշադրութեան մասին: Եւ այսպէս էլ փերմայի հոգեւոր աշխարհ չի առնում (Խ ա ն գ ո յ ա ն): 2) Աշխարհ լինել—անուշադրութեան մասին:

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՅՍ, ի, գ. Բարի՛ ուրախ լուր, որ հայտնաւորվում է մեկին, Կիլից: ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՍՆԵՔ, նուրն էն մեկին, Կիլից: ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՍՆԵՔ, տալ—1) ուրախ լուր տալ՝ Կիլից: ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՍՆԵՔ, վազում է շարացանքին աշխարհ տալի (Թ ու մ ա ն յ ա ն): 2) ուրախ գեպի Կիլից շնորհակալութիւն: Մերումանները բարձրապէս աշխարհում էին տալիս պապին ու նա հարսներին (Խ ա ն գ ո յ ա ն):

ԱՅՔԱՐԱՅ, ի, գ. Աշխուհի պատրանք: Աշխարհ լինել—աշխուհի պատրանք ունենալ, աշխուհի պատրանքի ներքինիք: Դա այնպիսի մի անհավատալի հայտնություն էր, որ սկսում էր Կիլից, քի սխալ են հասկացել կամ աշխարհ են եղել և նորից կարգադրել («Ս ո վ ե տ ա կ ա ն Ա. ղ յ ա ն»):

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄ, ի, գ. Աշխուհի պատրանք: ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄ, տե՛ս Աշխարհային:

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄ, ա. Աղա՛, ծակաշր: Կով մարդն էլ աշխարհ է, մեղ շրոգեց, որ շտաւալ (Թ ու մ ա ն յ ա ն):

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Աղահայտութիւն, աշխարհ լինելը, ծակաշրութիւն:

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄ, (բոր.) տե՛ս Աղահայտութիւն:

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄ, շր. (բոր.) Աշխուհի քաւալու (վազերի, ծառերի մասին): Թուփը աշխարհ է:

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄ, ի, 1. գ., ա. Աղա՛, ծակաշր, ծակաշր: Աղա՛ պար ուղղը հենց իմացով, քի նա աշխարհ... փախալ (Ա. ղ յ ա ն): 2. Ծառայի, խաբար: 3. գ. Աշխուհի պատրանք:

ԱՅՔԱՐԱՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. 1. Խաբարայինութիւն: Նրանք չեն խոսում արտաքինական հարցի մեջ և համար զրաղվում են աշխարհային (Ա. ղ յ ա ն): 2. Զննածութիւն, անպարտութիւն: Մոլիք հետ քն-

կամ, տեսածդ՝ հրաշք կարծելով, յա աշխակապարտուն, որ հանկարծ գլուխդ չես բարձրացնում... (Ա. ք. ւ. վ. յա 6):

ԱԶՔԱՎԱՊՈՒԿ, ի, գ. Մանկական խաղ, որի ժամանակ խաղացողներին մեկի աչքերը կապում են, և վերջինս խաղալիքներով պետք է բնկերներին բռնի: Մանր տղերեն էլ աշխակապարտել էին խաղում (Ա. ք. ւ. վ. յա 6):

ԱԶՔԱՆԱՍ, ի, գ. Աչքի վրայի հատ՝ բիծ:

ԱԶՔԱՆԱՍ, ա. (բրբ.) 1. Աչքով տված: 2. Աչքով զարկող, շար աչք տվող:

ԱԶՔԱՆՈՒՆՈՒՆԲ, գ. (բրբ., սնոտ.). Կապույտ հույսներ, որ կարող են մանուկների զգեստների վրա շար աչքից պահպանելու համար:

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի Միայն Աշխարհիստ (աշխարհ) տալ ԱԶՔԱՆՈՒՆՍ, ի արտահայտության մեջ (բրբ.) — մեկի աչքի առաջ մի բան խաղացնել նրան հրապարակելու, անոր՝ փակը գրգռելու համար:

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի, գ. Ակնթարթ:

ԱԶՔԱՆԻ, ա. Թվականների և քանակ ցույց տվող զերանունների հետ գործածվող երկրորդ բաղադրիչ հարգիր բարդություններում: 1. Աչք ունեցող, աչքեր ունեցող: 2. բաժիններ ունեցող: Հինգ աշխարհի մի շաղաց օր ու գիշեր ցարեն էր աղում այդ մեծ տան պետքին բաժնելու համար (Ի ս ա ն ա կ յ ա 6):

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի, գ., ա. 1. Ակնապանակ: 2. տե՛ս Աչքահի: Այդու խորհից, որ մի քանի աշխարհ տե՛ս կար, դուռս եկավ... մի կին (Գ ե մ ի բ յ ա 6):

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի, գ. 1. Տարածության քանակի մոտավոր չափումը նախաձեռնող, առանց գործիքների: 2. գ. Աչքով չափելու ունակություն, հմտություն: Աշխարհի ունենալ: 3. ա. Աչքի մեծություն: Երե վաճառի պատերի վրա դիտարկելու բացված աշխարհի փոքրիկ ծակերն էլ չլինեին... դարձյալ կարող էի սրտի աշխարհի մեջ տեսնել (Պր. ա ռ յ ա 6):

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ա., մ. Աչքերի՝ բաժինների՝ մասերի բաժանված, վանդակաձև:

ԱԶՔԱՆՈՒՆՍ, ի, գ. Պատվաստի ամենատարածված ձևը, երբ աղիով ծառի կամ թփի աչքը փոխադրում են հասարակ ծառի կամ թփի վրա: Աշխարհապատր կա-

րելի է կատարել շիվի կամ մատի վրա կանաչ, կիսահաս կամ միանգամայն հասած աչքով (Ա յ գ ե գ ա ռ ծ. դ ա ս ա գ ի բ):

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ա. Ակնապարտ: Նկարիչը պետք է մտադրվի նաև այն բանով, որ բնագործիքն ձևավորումը աշխարհաբար լինելուց բացի պետք է համապատասխանի իրականությանը (ՀԱՎԱՆԳԱՅՈՒՆ):

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի, գ. Աչքի քուրքային ծայրը: Մեռելը յոթանասունն անց էր, մանր ու փոս բնկած աշխարհի: Մոռումն սկսվում էր ուղղակի աշխարհից (ՀԱՎԱՆԳԱՅՈՒՆ):

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ա. Աչք ունեցող, աչքանի:

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի, գ. Աչքի տակը, աչքի ներքին փոս տեղը: Պրիստավը բնոր փարաքեց մատին և ձգեց միջին աշխարհը, ասես աչքն էր ուղում կոխի (Բ ա կ ու յ ա 6):

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի, գ. 1. Աչքի ցավ՝ հիվանդություն: Ահա՛րում աշխարհով կա, և երեսները ման եմ գալիս աչքեր կարմառ... (Բ ա կ ու յ ա 6): 2. Աչքերի ցավելը, աչքերում ցավ զգալը:

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, չր. (բրբ.) 1. Նայել, տեսնել: Պանդուր առաքեն հեռվից աչքեցի (Բ ա կ ու յ ա 6): 2. Աչքը վրան պահել, աչքով հսկել:

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, մ. Սեփական՝ իր աչքերով: Եվ նա աչքովն տեսավ, որ առեք հենց այդ տան մեջ է (Ի ս ա ն ա կ յ ա 6):

ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի, գ. 1. Աչքեր և հոսքեր: Նրան դիմավոր ԱԶՔԱՆՈՒՆ, ի բեց տան տերը ածուխի աշխարհով (Գ ե մ ի բ յ ա 6): 2. Աչքերը, աչքերը կրակ էր ցայտում նրանց աշխարհից, ճանր՝ շրթունքից (Հ ա կ ու յ ա 6): 3. Աչքունք (աշխարհ) քրվեցնել—զանքը թթվեցնել, աչքերի և ունքերի շարժումով զգո՞հություն՝ տհաճություն արտահայտել: Միհայել աշխարհը քրվեցնեց, նա չէր ուղում փախա՛նք տեղափոխվել (Շ ի բ վ ա ն գ ա ղ յ ա 6):

ԱԶՔԱՆՈՒՆՈՒՆ, ի, գ. Գեղեցիկ, աշագեղ, գեղեցիկ աչքեր—ԱԶՔԱՆՈՒՆՈՒՆ, ի լույս ու ունքերով: 4. Աչքով—ունքով անել—աչք—ունքի շարժումով մի բան հասկացնել, ակնարկել... Հասարակ աշխարհում աշխարհի անելով կողմնակալաներին ստիպեց, որ հեռանան (Խ ա ն գ ա ղ յ ա 6):

Բ

ԲԱԺ, ի, գ. (պատմ.) Անուղղակի հարկի մի տեսակը որ ստացվում էր գանազան մթերքներից՝ օդուց, ծխախոտից և այլն: Երեկանները տվին հարկը, բայց չեն տալիս հերքել և մյուս տարիների հարկ, բաժր և սակը (Գ ե մ ի բ յ ա 6): Բացի աղաների բաժր, որն ստացվում էր մշակության բերքից, բացի հարկերից, որ վճարվում էր աղաներին, կային և արժույթի տուրքեր (Բ ա Ֆ Ֆ ի):

ԲԱԺԱԿ, ի, գ. 1. Գլխածածկ ապակյա անոթ՝ ջուր՝ թեյ՝ գինի և այլն խմելու համար: Մի ջանքի աղջիկ շրջախաղացնելով, բաժակները վաճառում ու քնել է շինում (Բ ա կ ու յ ա 6): 2. Բաժակի մեջ լցրած հեղուկը, բաժակի պարունակությունը: Պատասխանեց Եմովանը երկուրդ բաժակը խմելով (Զ ա ռ յ ա 6): 3. (բրբ.) Մազիկ թերթիկները արտադրող շրջապատող կանաչ տերևաձև մասը: Ավելի լավների հետ կանգնել էին սուր փշեռով ծածկված տատակները և աղբաձեղ կոշիկը քարձ ու լայնարուսի բույրը, որն ուներ... ղեղնավուն—սպիտակ ծաղիկներ՝ խոր բաժակներով և բուռավոր էր (Ա. ք. ւ. վ. յա 6): 4. Բաժակ բարձրացնել, բաժակ առաջարկել—կենաց առաջարկել: Բաժակ կառա-

ջարկիմ պատվածան հանձնաժողովն անդամաց օգնում երկարությունը համար (Պ ա ռ ու յ ա 6): Բաժակ բաժակի խիլի՝ տալ—բաժակները իրար խիլելով իրրե բարեկամությունն նշան իրար հետ խմել: Քիչ հետո նրանք բաժակ բաժակի տվին (Ս ե ու յ ա 6): Բաժակ ցցել—հիվանդի մեջքին բաժակ կցցնել որպես բուժամիջոց: Գանդուրյան բաժակ—դառնություն, վիշտ, նեղություն: Նա կուզեմաք բերեալ... որ բախտը նրանից հեռացնե՛ր նրան մատուցած դառնության բաժակը (Գ ե մ ի բ յ ա 6): Համբերության բաժակը լցվել—համբերությունից դուրս գալ: Համբերության բաժակը լցվեցավ, բշեմա՛ն մինչև ծայր հասցրեց յուր վատությունը (Բ ա Ֆ Ֆ ի): Կյանքի բաժակ—կյանքի զո՞ղարությունները, նեղությունները: Ի՞նչպես, ի՞նչպես բնությունն կյանքի բաժակը փամած (Զ ա ռ ե ճ յ ա 6):

ԲԱԺԱԿԱԹԵՐԹ, ի, տես՝ Մազկաթերթ: Դեմի մարքն ԲԱԺԱԿԱԹԵՐԹԻԿ, ի էլ տես շուշանի բաժակաբերքից էր գոյացել՝ այնքան ճուր էր ու ներմակ (Ս ե ու յ ա 6):

ԲԱԺԱԿԱԿԱՆ, ի, գ. 1. Բաժակը իր մեջ ամփոփող տեսակի բանակավոր անոթ: Այդ գաղափարի և իրերի մեջ

եր... Հրաշայից նոր տարվա առթիվ ստացած արժարյա
բաժակակալը (Թ ա փ ա լ զ յ ա ն)։ 2. (Հնց.) Թեյափան,
թեյի բաժակի ասես։ Ա. Ե, հառաչեց նա անգոր զայրույթով
և բաժակը շրկեցանելով վայր դրեց բաժակակալի վրա
(Ն ա ր - Դ ո ս)։
ԱՍՏԱՎԱԿԻՑ, ա., գ. հովիտի բնկեր, սեղանակից։ Նա
իմ մոտեցրեք բաժակակիցներից էր (Շ ի ր վ ա ն գ ա յ ն)։
ԱՍՏԱՎԱԿԻՑ, ա. Բաժակի ձև ունեցող, բաժականման։
Միմեանակր... արանի ձեղունի գերաններից մեկի կող-
մին կայեցի էր իր բաժակաձև բույնը (Բ ա ֆ ֆ ի)։
ԱՍՏԱՎԱԿԱՆՈՒ, ի, գ. Կենաց առաջարկելիս բարեմադ-
թական համառոտ ճառ, կենացի ճառ։ Գրիգորյանը... հա-
կիրն բաժակահառով ֆարսկերոցիներին շնորհավորեց իրենց
խոշոր հաջողությունների համար (Խ ա ն գ ա ղ յ ա ն)։
ԱՍՏԱՎԱԿԱՆՈՒ, ա. Բաժակաձև, բաժակի նման։
ԱՍՏԱՎԱԿԱՆՈՒ, ա. Բաժակի տարրադասված ունեցող։
ԱՍՏԱՎԱԿԱՆՈՒ, գ., ա. Բաժակներ վաճառող, բա-
ժակների առևտուր անող (անձ)։
ԱՍՏԱՎԱԿՈՐ, ա. (բար.) Բաժակ ունեցող։ Բաժա-
կավոր բույսեր։
ԱՍՏԱՎԱՏՆԻՍԻ, ի, գ. (բար.) Մաղկի բաժակի տերերը։
ԱՍՏԱՎԱՏՆՈՒ, գ. (հեղ.) Գինի, որ քրիստոնեական
եկեղեցում հատկացվում է հաղորդության համար, բաժկի։
ԱՍՏԱՎԱՓՈՐ, ի, գ. Մաղի շուրջը բաժակաձև փո-
րելու Բաժակափոր կկատարեն, կէտեն, կրուժեն (Ճ Բ ա-
կ ա ն ք ե ր ք)։
ԱՍՏԱՎԻԿ, ի, գ. 1. (Հզղ.) Նվագ. բաժակ բառի։
Փողը բաժակ։ 2. Բաժականման փոսիկ։ (Պոլիպի) կը-
մախքը հանախ նմանում է բոկոնի, որ վերից ծածկված
է բաժակիկներով (Կ Ե ն ղ ա ն ք ա ղ ու ք յ ա ն ղ ա-
ս ա գ ի ր ք)։
ԱՍՏԱՎԻՑ, ա. (Հնց.) Մասնակից, բաժնեկից։
ԱՍՏԱՆ, մ., ա. Բաժանված գրույթվամբ, դատ, առան-
ձին։ Սմբատն այժմ բնակվում էր բնե մոր ու եղբայրների
հետ միևնույն տանը, բայց գերեք բաժան (Շ ի ր վ ա ն
գ ա ղ ն)։ Հերս վաճառական էր, պատվավոր ֆաղափացի,
միայն ես տանից բաժան կապրեի (Ա ր ա գ ի)։
ԱՍՏԱՆԱԲԱՐ, գ. (Հզղ.) Բաժան՝ անջատ կերպով։
ԱՍՏԱՆԱԿՈՐ, գրի, գ. 1. Գույքաբաժանման արժա-
նագրություն։ 2. Ազատարգանի պաշտոնական փաստա-
թուղթ։
ԱՍՏԱՆԱԿԱՄ, ա. (Հնց.) Բաժանվել կամեցող, ան-
մխարան։
ԱՍՏԱՆԱԿԱՆ, ա. (Հնց.) Տրոհական, մասերի բաժան-
վող, անջատվող։ Գ Բաժանական շաղկապներ—տե՛ս Տրո-
հական շաղկապներ (տրոհական բառի տակ)։
ԱՍՏԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. (Հնց.) Բաժանա-
կան լինելը։
ԱՍՏԱՆԱԿԻՑ, ա. Մաս և բաժին ունեցող, ուրիշնե-
րի հետ միասին բաժին ունեցող։
ԱՍՏԱՆԱՍԵՌ, ա. Արական և իգական ծաղիկներ ունե-
ցող։ Վարունգն ունի բաժանաձև ծաղիկներ, այսինքն՝ ճուլն
բույսի վրա գտնվում են և արական և իգական ծաղիկներ
(Բ ա ն ք ա թ ու ծ ու ք յ ա ն գ ա ղ ա ս ա գ ի ր ք)։
ԱՍՏԱՆԱՎՈՐ, ա. (Հզղ.) Բաժանված, իր բաժին
ունեցող։
ԱՍՏԱՆԱՐԱՐ, ի, 1. գ. (մաթ.) Այն թիվը, որի վրա
բաժանվում է բաժանելին։ Բաժանման սահմանումի հա-
մաձայն ֆանորդի և բաժանաբարի արտադրյալը պետք է տա
բաժանելին (Հ ա ն ք ա ղ ա ղ յ ա ն ղ ա ս ա գ ի ր ք)։ 2. ա.
Բաժանող։ Ընդհանուր ամենամեծ բաժանարար—տվյալ եր-
կու և ավելի թվերի բաժանարարների մեջ ամենամեծը։
ԱՍՏԱՆՆԻ, եջի, եր. 1. Զատի, անջատել։ Ինձ ո՞վ կարող
է ֆեզանից բաժանել (Տ Ե ր յ ա ն)։ 2. Զատի, տարբերիչ։

Ինձ ո՞ւ շանավ այն վիճի, որ բաժանում է աղատեն հա-
րստից, ազապ աղջկան ամուսնացած տղամարդից (Շ ի ր-
վ ա ն գ ա ղ ն)։ 3. Մասերի՝ խմբերի վերածել, կտոր-կտոր
անել։ Հեղեղատը... կիսել է գյուղը, բաժանել երկու մաս
(Չ ա ղ ա ն)։ Շնչագրում էին գյուղը, ցուցակներ կազմում,
տասնյակների բաժանում (Բ ա կ ու ն ց)։ 4. Բաժանք
կատարել։ 5. Ցրել, տարածել։ Կմանես փողոցներ խնդի
ու բանուկ, իրեք քե աֆիշ ես հանգիստ բաժանում (Չ ա-
ր Ե ն ց)։ 6. Բաժանելով նվիրել՝ բաշխել։ Արու կալա Մա-
հարին... բոլոր իր հարստությունը բաժանեց աղատեն-
րին (Ի ս ա ն ա կ յ ա ն)։ 7. Մասնակից դարձնել՝ դառ-
նալ։ Նա միամիտ և ազնվորեն բաժանում էր հրա հետ
իր վիրավորված ինքնատիրության գայրույթը (Գ Ե մ ի ր Ե-
յ ա ն)։ 8. Մաս-մաս անել և ըստ անձների բաշխել։—
Ի՞նչ եմ չվարած կանգնել... Թարս, Մարսու,— եղբայր-
ներին դիմեց Դաքիլը,— օգնե՛ք արագ, որ արագ էլ ձեզ
օգնեն, շուտ ցուրներ բաժանե՛ք, տանեն աղան (Թ ա փ ա լ զ յ ա-
ն)։ 9. Եղբայրներն իրար մեջ բաժանել էին միասին
Գնած տնատեղը (Բ ա կ ու ն ց)։ 9. (մաթ.) Որևէ թիվ
փոքրացնել այնքան անգամ, որքան միավոր կա երկրորդ
թվի մեջ, բաժանման գործողություն կատարել։
ԱՍՏԱՆԵԼԻ, լու, գ. 1. (մաթ.) Այն թիվը, որ բաժան-
վելու է բաժանարարի վրա։ Եթե բաժանելին և բաժանա-
րարը բազմապատկեն (կամ բաժանեն) միևնույն թվով
(բացի դրոշից), ապա ֆանորդը չի փոխվի (Հ ա ն ք ա ղ ա ղ-
վ ի ղ ա ս ա գ ի ր ք)։ 2. ա. Բաժանվող, բաժանվելու
ենթակա։
ԱՍՏԱՆԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. 1. Բաժանելի լի-
նելը, իրի բազմաթիվ մասերի բաժանվելու հատկությունը։
2. (մաթ.) Մի թվի առանց մնացորդի բաժանվելը մի այլ
թվի վրա։ Երկանդամի բաժանելիությունը։
ԱՍՏԱՆԵԼՁ, ա. Բաժանում կատարող, բաժանող։ Ետան-
կյունիների նմանությամբ վրա է հիմնված բաժանիչ
կարիկի գործածությունը (Ե ր Կ Ե շ ա փ ու ք յ ա ն
ղ ա ս ա գ ի ր ք)։
ԱՍՏԱՆՄՈՒՆԷ, ի, գ. 1. Մեծ շինությունների բաղ-
կացուցիչ միավոր։ Մրա վրա նույնպես բացվում են կա-
մառակապ դռներ, սրճե՛ք հանում էին դեպի այդ հարկի
անհատական բաժանմունքները (Մ ու ր ա գ ա ն)։ 2. Ետա-
նարկությունների, հաստատությունների աշխատանքային
կամ գիտական միավորում։ Նրա աշ ու ձախ կողմերի փո-
վել էին արտադրական բաժանմունքների վարդապույց շեն-
վոր (Վ Ե ր ղ յ ա ն)։ 3. (Հնց.) Նախատվեցանքի դպրո-
ցում ուսման առաջին երեք տարիներից յուրաքանչյուրի
անվանումը։ 4. (Հնց.) Դասարան, խումբ։
ԱՍՏԱՆՈՂԱԿԱՆ, ա. Բաժանելուն վերաբերող, ան-
ջատողական։
ԱՍՏԱՆՈՎԻ, ա., մ. 1. Բաժանման ենթակա։ Թեև խո-
վորդ սուր է, բայց հանդը բաժանովի է (ա ու մ)։ 2. (բար.)
Բաժանված։
ԱՍՏԱՆՈՐԳ, ի, գ. 1. Պարբերական հրատարակու-
թյունների բաժանորդագրված անձ (այն անձը, որ կանխիկ
վճարելով սահմանված գումարը, իրավունք է ձեռք բերում
ստանալու պարբերական հրատարակության համարները
կամ հատորները մի սահմանված ժամանակահատվածում։—
Դու լսեցի՞ր լուրը, եղբայր, Այսուհետև մեկ կկարդան
Լուգիթը մեր սեփական, Գե կե՛ք շատ բաժանող տանք
(Հ ա կ ու ք յ ա ն)։ 2. Այն անձը, որ կանխիկ վճարելով
սահմանված գումարը, իրավունք է ձեռք բերում համախո-
լու որոշ թվով ներկայացումների, հանդիմանքի, 3. Այն
անձը, որ օգտվում է կոմունալ հարմարություններից, ամ-
սե անիս վճարելով սահմանված գումարը։ 4. (Հնց.) Մաս-
նակից, հաղորդակից։ Իսկ իրեք մի ֆաշ զորավար, լուր
փայլուն հաղորդություններով... հիշեցնում էր լուր քաղա-

վորի մեծությունը, որին ինքը ևս փառակից էր և բաժանորդ (Ք ա Ֆ ի ի): Նա պատահաւ էր մինչև լույս նստել գրասենյակի աղջկ և մտածել, մինչև կզանք... կնոջից ներգործություն խնդրելու որևէ առիթ, որպեսզի Աստղիկը լինէր իր մտքի ու խղճի բաժանորդը (Խ ե շ ու մ յ ա ն): $\diamond$ Բաժանորդ գրել՝ գրվել—բաժանորդագրել՝ բաժանորդագրվել:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԻՆ, գրի, գ. Այն գումարը, որ մեկը վճարում է բաժանորդ դառնալու համար, բաժանորդագրությունից առաջ: Խմբագիրները բաժանորդագրույն վրա սակադրություն չեն բնեւ (Պ ա Ր ո ճ յ ա ն):

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԻՆ, գրի, գ. Բաժանորդագրությունից առաջ գործարկի:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԱԿԱՆ, ա. Բաժանորդագրությունը վերաբերվող, բաժանորդագրություն:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԵԼ, եցի, նր. Պարբերական հրատարակություններ ստանալու համար բաժանորդ գրել:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԱԿԵԼ, վեցի, 1. Կրավ. Բաժանորդագրել բայի 1. շր. Բաժանորդ դառնալ: Իրավաբանն այդ տասը ռուբլով բաժանորդագրվել էր թիֆլիսում լույս տեսնող «Մշակ» լրագրին (Ս ա ն ի ճ յ ա ն):

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, լ. Կրավ. Բաժանորդ գրել՝ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄ, գրման, լ. գրվելը, բաժանորդագրելը, բաժանորդագրվելը: Չայնականականների անհատական բաժանորդագրությունը բարեկամում է բնական շուրջան կուլտուրական սպասարկումը («Ե Ր Լ ա ն յ ա ն»):

Բաժանորդագրություն բանալ—սկսել բաժանորդագրել: ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, թ, գ. Թերթ, որի մեջ գտնվում են բաժանորդների անունները և վճարած բաժնեգումարները:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԿԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄ, թ, գ. Նույնն է բաժանորդագրել: ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՏՈՒՄ, թ, գ. Թատրոնից՝ օպերայից և այլն որոշ ժամանակախիշտում օգտվելու փաստաթուղթ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. (հնգ.) Բաժանորդագրություն: Քաջանույս ևմ, որ պիտի հանձնե՞ծե բաժանորդությանը հաշվերի լրագիրս (Պ ա Ր ո ճ յ ա ն):

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԿԱՆ, վեցի, 1. Կրավ. Բաժանել բայի: Գու մի սպասիր ինձից սեւ, գզվանք՝ Նա բաժանված է բըշվառ մարմինի (Կ ու Ր զ ի ճ յ ա ն):

2. շր. Տրոհվել, դատվել, առանձնանալ: Ողջ զուգը կանգնեց պարսպի նման, չոկվեց, բաժանվեց երկու բանակի (Ք ու մ ա ն յ ա ն):

Հանկարծ բաժանվում ու մտն է գալիս Մի կապուտաշյա, զանգառներ տալ (Չ ա Ր Ե ճ յ ա ն):

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԿԱՆ, թ, 1. գ. Բաժանվելու ենթակա իր: 2. ա. Բաժանվելու՝ անշատվելու ենթակա, հետագայում բաժանելի:

ԲԱԺԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Իրարից բաժանվելու, բաժանը: Հայրը հայտարարել էր նրանց, որ ով բաժանություն հարց բարձրացնի, կզրկվի ժառանգությունից (Ս ա ն ի ճ յ ա ն):

ԲԱԺԱՆՈՒԹՅՈՒՄ, նման, թ, գ. (հզվ.) 1. Բաժանելը, բաժանվելը: Մի օր նա դարձյալ խոսեց բաժանման մասին (Շ ի Ր վ ա ն գ ա ղ ի):

2. Բաժանումը, բաժին: Այս բազմամասի ու փառավոր շնեք, իր հազար ու մեկ բաժանումներով, օժտապուրտ սանձուղեներով... պղծակի, բայց երանելի հաղթի ազդեցությունը ունեցավ իր վրա (Չ ո ճ ա ղ յ ա ն):

3. Պատահում, տարածալուծություն: Կր հաղթեց մեջտեղից բաժանման ոգին և ընդհանուր հաղթեցի պաշտպանելով կապաղապանն նաև իրանց երկրները, հայրենի կավանները (Մ ու Ր ա գ ա ն):

4. Աստիճանների բաժանող դիմ (շերտաշափի, ծախաշափի և այլն): Մտադարի վրա բաժանումներ են նշանակվում (Ֆ ի Ղ զ ի կ ա յ ի ղ ա ս ա գ ի Ր Բ):

5. (մաթ.) Բաժանելու գործողություն թվաբանության մեջ: 6. Բաշխում: $\diamond$ Աշխատանքի բաժանում— տե՛ս Աշխատանք բաշխ տակ:

ԲԱԺԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, թ, գ. Նույնն է Բաժանություն: $\diamond$ Բաժանել անիլ—1) բաժանություն կառարել. 2) բաժանել: Հիբա-

նի հողերը բաժանել անես, ամենայն մի շնչի մին օրավար չի հասնի (Ք ա կ ու ճ յ ա ն):

ԲԱԺԻՆ, ծնի, գ. 1. Բաժանված ամբողջի ամեն մի մասը:

2. Պարտիական, սովետական ապարատների, հիմնարկների, գերատեսչությունների սահմանադրված աշխատանքներ կատարող բաժանումներ: Երևանից եկել էր... Գյուղմիջնաբերդան ՄՏ—կայանների բաժնի վարիչը (Խ ա ն գ ա ղ յ ա ն):

3. Հատված, մաս (որոշակի հատկանիշով) նպատակով առանձնացված): 4. Բաժանված ամբողջի այն մասը, որ հասնում է ամեն մեկին, հասանելի: Ջուր տեղը իմ դեմ դառ էլին բացել, թե իրանց բաժինն ես եմ տիրացել (Ք ու մ ա ն յ ա ն):

Նարան—շարան երկնուց իջնեմ Հավի ու բոշուն, ծըլվրացին շուրջ կալին ու բաժիններն առան բառն (Ի ա ա ն կ ա յ ա ն):

5. Օրապարեն, սննդանյութերի որոշ քանակ, որ օրական տրվում է զինվորներին, բանտարկյալներին և այլն: 6. Ճաշարածին, որոշ կերակրարանակ: Գիտոր պետ է տունը մաքրե, ամանները լվանա... դուրանը բաժին տանը—բաժանել: Գարունին, երբ հերվա պես ձյունը հալվեց Առալի լեռան փնջերից, եկան հողի-

րը բաժին անելու (Ք ա կ ու ճ յ ա ն): Բաժին ունենալ—մասնակցել, մաս ունենալ: Նրա հարգատ դեմի վրա մեծ հետքեր էին բողի ուրախությունները, մինչդեռ վշտեր, ինչպես Սեղան գզաց, բիշ բաժին պետ է ունենալին այդ գործում (Ս ե կ յ ա ն յ ա ն):

Բաժին ընկնել—1) իբրև բաժին հասնել. 2) միանալ: Թեև կարճատև ինձ բաժին ընկան երկամբան թախտի մի քանի վարկյան (Ք ու մ ա ն յ ա ն):

Բաժին հանել—մեկին որոշ մաս տալ: Երբեմն բաժին էր հանում իր աղատիկ զբաղեց (Ք ա կ ու ճ յ ա ն):

Բաժին տալ—բաժին հանել: Ամեն օր Մարան գալիս է առատաժող աշխատի, աղաչում, որ իրեն բաժին տան հոր ժառանգությունից (Շ ի Ր վ ա ն գ ա ղ ի):

Բաժին ուզել—որոշում: Բաժին ուզել: Իր խաղը առում է ու բաժին ուզում (Ք ու մ ա ն յ ա ն):

Մանի բաժին անել—սպանել, մեղոցնել: Մանի բաժին դառնալ—մեղոցնել: Շան բաժին դառնալ—փրկանալ:

ԲԱԺԻՆՔ, թ, գ. Օժիտ (որևէ գույք՝ դրամով, իրերով, անասուններով կամ այլ ունեցվածքով, որ աղքատ ծնողներ տալիս են նրան ամուսնանալու ժամանակ): Գեղեցկությունը կա, ուսումը կա, հառաժան հազար էլ բաժին (Մ ու Ր ա գ ա ն):

Մինչև պակասի ետ գամ հարսիս հետ, բարեբաղ ողջ եմ, հարսը ինձ լինի (Ք ու մ ա ն յ ա ն):

ԲԱԺԻՆՔ ԲԱՅՅՔ, գ. (բրբ.) Հարսնական հանդես՝ աբարդություն, որ կատարվում է հարսանիքի երկրորդ կամ երրորդ օրը, երբ հարսի բերած բաժինը բաց են անում և ցույց տալիս հարսանիքավորներին:

ԲԱԺԻՆՔԱՆ, թ, գ. (հնգ.) Բաժկացու գինու աման: ԲԱԺԻՆՔԱՆՈՒ, տե՛ս Բաժկացու:

ԲԱԺԻՆ, գ. (բրբ.) 1. Բաժկացու գինի: 2. փիթ. Բաժկիի շափ, մի ումպ: Ըստ բերան բաժկի շիմ տոն (Ն ա վ ա ս ա Ր ղ յ ա ն):

ԲԱԺԻՆԱԿԻՑ, տե՛ս Բաժնեկից:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ, գրի, գ. Բաժնեկցի, բաժնեկցու:

ԲԱԺՆԵԳՐԻՆ, գրի, գ. Բաժնեկցության թերթ:

ԲԱԺՆԵԳՐԵԼ, եցի, նր. Որևէ բաժնի մասնակցի դարձնել՝ գրելով (առավելագույն փոխադրության և այլն):

ԲԱԺՆԵԳՐԱԿԱՆ, վեցի. Կրավ. Բաժնեկցի բայի:

ԲԱԺՆԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, լ. Բաժնեկցի, բաժնեկցու:

ԲԱԺՆԵԳՐՈՒՄ, գրման, լ. վեցի:

ԲԱԺՆԵԳՐՈՒՄԱՐ, թ, գ. Բաժնեկցության համար վրձարված գումար: Երեք օրում ռեսպուբլիկայում բաժնեկցու մար (փոխադրություն) հասավ 206,263 հազար ռուբլու (Չ Ս ղ Ե տ ա կ ա ն Հ ա յ ա ս տ ա ն յ ա ն):

ԲԱԺՆԵԳՐԱԿԵԼ, եցի, նր. Բաժնից գրել:

ԲԱԺՆԵԳՐԱԿԵԼ, վեցի. Կրավ. Բաժնեկցի բայի:

ԱՌՃՆԵԶՐԿՈՒՄ, կման, գ. Բաժնեգրելը, բաժնե-
գրելիկներ:

ԱՌՃՆԵԹՈՒԳՔ, թղթի, գ. (Հնց.) Բաժնետոմս:

ԱՌՃՆԵՍ, տե՛ս Բաժանել: Մեզ իբրան բաժնող
անբաժնոր խորունկցուցած են հետգնետե (Ձ ո գ ր ա պ):
ԱՌՃՆԵԿԻՅՈՒՄ, ի, գ., ա. Բաժնետեր, բաժնի մասնակից: $\diamond$
Բաժնեկից լինել—մասնակից՝ հաղորդակից դառնալ: Նը-
րան կարծես չէր ողորդում իր ապրումներին բաժնեկից լի-
նելու շատմիկի պատրաստակամությունը (Խ ե չ ու մ -
յ ա ն):

ԱՌՃՆԵԿՑՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Բաժնեկից լինելը,
որոշ բաժնով մասնակցելը:

ԱՌՃՆԵԶԱՏ, ի, գ. Մարգագիծ, արտերի միջնակ:

ԱՌՃՆԵԶԱՏԵԼ, եցի, նր. Մարգագծել, սահմանագծել:

ԱՌՃՆԵԶԱՏԵԼ, վեց. Կրավ. Բաժնեհատել բայի:

ԱՌՃՆԵԶԱՏՈՒՄ, տման, գ. Բաժնեհատելը, բաժնե-
հատելից:

ԱՌՃՆԵՎՃԱՐ, ի, գ. նույնն է Բաժնեգումար:

ԱՌՃՆԵՏԵՐ, տիրոջ, գ. Մասնավոր առևտրական կամ
արդյունաբերական ձեռնարկի մեջ բաժին ունեցող անձ,
բաժնեկից, փայտեր: Իսկապես ի՞նչ ծառայություն էր
դա, որ ընդամենը երեք տարուց հետո նրան հնարավորու-
թյուն տվեց դառնալու... գարեջրի գործարանի բաժնետեր
(Ս և ու ճ ց):

ԱՌՃՆԵՏԻՐԱԿԱՆ, ա. Փայտիրական, բաժնետերե-
րից կազմված, բաժնետիրություն վերաբերող: Բաժնետի-
րական ընկերություն:

ԱՌՃՆԵՏԻՐՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. 1. Բաժնետերերից
կազմված ընկերություն: 2. Բաժնետեր լինելը: Ամեն ինչ
վճարել է՝ նամվար փաստորեն Աշտաֆին իրավունք էր
տալիս՝ Կրիստին գրելի գործարանի բաժնետիրությունից
(Ս և ու ճ ց):

ԱՌՃՆԵՏՈՒՄ, ի, գ. Տոկոսաբեր թուղթ (երբ մեկը
առևտրական կամ արդյունաբերական ձեռնարկի անդամ
է լինում), ակցիա:

ԱՌՃՆԵՎԻՍ, տե՛ս Բաժանել: Բաժնեկցան ակամա,
նորեն իբր գտնելու առաջադրությամբ (Ձ ո գ ր ա պ):
Եթ՝ հաղորդեն իմ հողակույտ, Եվ հեծնծամբ ու սը-
պալեն իմ սիրելիք բաժնեկին, Գիտցե՛մ որ միշտ կենդա-
նի եմ (Դ ու ռ յ ա ն):

ԱՌՃՆԵՎԻՍԻՔ, տե՛ս Բաժանելիք: $\diamond$ Բաժնեկի մեծ-
նալ—բաժանելու մտադրություն ունենալ (սովորաբար
ժխտականի հետ): Հետևեցե՛մ ուրեմն Աբիսողով աղային,
որմե վարկյան մը չբաժնեկցանք մինչև հոս և բաժնեկիք
ալ չունենե՛ք մինչև պատմությանս վախճանը (Պ ա ռ ո ճ -
յ ա ն):

ԱՌՃՈՒԿ, ի, գ. Գլխի մազերը երկու մասի բաժանող
գիծ, մազաբաժան գիծ, բախտ:

ԲԵՐԱ, գ. (բբբ.) 1. Գլուղից դուրս մակադատեղ, որ-
տեղ կենսորվա շղթին ոչխարները հանգստացնում և կթում
են: Կովեր կրող ենք բերե, բեր գնացող ենք բերե (Վ ա -
ն ա ս ա գ ք): 2. Ոչխարներ կթելու ժամանակ: 3. Ոչ-
խարների կիթ, կթելու գործողություն: 4. Կթելուց հետո
դառնելի խառնումը մալը ոչխարներին:

ԲԵՐՅ, գ. (բբբ.) 1. տե՛ս Բերբ: 2. Բամբակենու կո-
ղունք: 3. Զրազգի դրսի անիվը: 4. Ծնունդ, ծնելը: Կնոջ
երկրորդ բերը: Բեր անել—հղիացնել (կովը): Բեր գալ—
հղիանալ, դուգավորվել:

ԲԵՐՑ, եգ. հրմ. Բերել բայի:

ԲԵՐԱՍՈՒ, ա. 1. Զրի հոսանքով բերված (հող, գերան
և այլն): 2. Բերված, կրված:

ԲԵՐԱՆ, ի (և բերնի), գ. 1. Շրթունքների միջև գտ-
նվող անցքը: Նանք գազնցի ծայրով փակեց բերանը և
ձեռքի շարժմամբ մեծեց (Խ ա ն գ ա դ յ ա ն): 2. Շրթ-

թունքների գծագրություն: Մեծ բերան: Սուտ բերան: Հը-
րայր աչի տակով նայում էր նա նեղած բերանին (Վ և ռ դ -
յ ա ն): 3. Երկու ծնոտների միջև ընկած խոռոչը շրթունք-
ներից մինչև ընկած: Մի քանի աղջիկ գիշերե՛ն անգամ
մաստկը չեն հանում բերաններից (Խ ա ն գ ա դ յ ա ն):
4. Նրախ (անասունի): Կարողացել է գիլի բերանից ան-
փորձանք ագտակ ոչխարին (Թ ու մ ա ն յ ա ն): 5. Ու-
տելու՝ ճաշակելիքի գործարան: 6. Շունը, անձ, ուտող
միայն: Վեց ուտող բերան և միայն մի աշխատող ձեռք,—
մտածեց Ավագյանը (Ձ ա ռ յ ա ն): 7. Գործիքի սայր: Դան-
կի մը պողպատե սուր բերնին պես հատու էր այդ հարցումը
(Ա ռ փ ի ա ռ յ ա ն): 8. Ամանի՝ անոթի՝ պարկի վերևի
բաց մասը: Անիկը տափաշի բերանը դրեց նրա շրթունք-
ներից (Քոչար): Փիլոն առամենեով բռնել էր պարկի բերանը
(Ձ ա ռ յ ա ն): 9. Քարայրի՝ հորի բացվածք: Քառասուն գազ
խոր հոր էր փորել, ցանցով փակել մուր բերանը (Թ ու մ
ա ն յ ա ն): 10. Խողովակաձև առարկաների ծայրի բաց-
վածքը: Թրեղանքի բերան: 11. Սկիզբ: Դառնալ բերան: 12.
Առջև, դեմք: Թուր—շավալուհի, հանց հուր—կայծակ... Արեց,
լավեց Ով որ ընկավ քրի վրան, ինչ որ ընկավ հրի բերան
(Ի ս ա հ ա կ յ ա ն): 13. Զանել ջիվան տղաներին սկսեցին հա-
վախել, հշել կրակի բերանը (Ս ա հ ի ն յ ա ն): 13. փխր.
Ճանի, ճիրան: Այլաբան՝ հավաքյալ մամուլան բերանում
եվ մանր նրան ծամում է, ծամում (Ի ս ա հ ա կ յ ա ն):
14. Եզր, ափ: Դուրս եկա կրկն բերանն անտառի (Թ ու մ
ա ն յ ա ն): 15. մ. Անգամ: Մուրումուր, խոսեց ճեղքի
երկրորդ բերան (Թ ու մ ա ն յ ա ն): 16. Խոսելու օրգան:
Մինչ կարոն բերանը բաց կաներ՝ Անիկը գեղեցեց
(Ք ո չ ա ռ): 17. Մուտք, դուռ: Նրան շուտ տվին քայ-
սուր, ամբարի բերանը բաց առեցին՝ նայեցին դատարկ
ներսը (Ս ա հ ի ն յ ա ն): $\diamond$ Բերան անել—անգիր ա-
նել՝ սովորել: Բերան անել—անգիր ասել: Բերան բերել—
հիշատակել, միտք բերել: Արեղ ապրի շաշի այսպես, էդ
անունը բերան մի բեր (Թ ու մ ա ն յ ա ն): Բերան գլխե-
նալ՝ իմանալ—անգիր իմանալ: Ողջ ասելիք բերան գի-
տիկ (Պ ա ռ յ ա ն): Բերան քշել—1) մի քիչ խախել. 2) ար-
կախել խոսել: Բերան(ը) ծակ—1) աղաչանքով մի բան խրչո-
րել: Եթե աղեկ ամենքս ըլլաք, ով բերան կձռնե այդ հը-
րատարակիչներուն (Կ ա մ ա ռ ա կ ա ն): 2) բերանը
ծակելով ծաղրել: Բերան չունենալ—1) խոսելու տեղ չունե-
նալ, մեղավոր լինել. 2) ուտող չլինել: Բերան տալ—մատ-
նել: Բերանն իրեն անել—լուր, լեզուն չափավորել: Բե-
րանն իրեն փաշել—իրեն զսպել, լուր: Բերանը քան գցել—
1) բերանը մի բան դնել. 2) կաշառել: Իսկ ես պիտի հա-
խազանի կնոջ բերանը քան գցեմ, հաշվապահի աշխեթ
փակեմ... Բանի՝ մեկն ասեմ (Խ ա ն գ ա դ յ ա ն): Բերանը
քան դնել—մի քիչ քան ուտել: — Ողջի, բերանդ մի քան
դիր, առավոտից անորի ես (Ա ռ ա գ ի): Բերանը բաց ա-
նել—սկսել խոսել: Բերանը բաց բողբոլ—1) ապշեցնել,
զարմացնել. 2) ամանը անձամբ կտվի թողնել: Բերանը բաց
մնալ—ապշել, զարմանալ: 0. գլուղացիք բոլորը չուր մաղ-
վեցին, ամենքի բերանն էլ բաց մնաց (Պ ա ռ յ ա ն): Բե-
րանը բռնել—1) բերանը կապել, թույլ չտալ խոսելու.
2) ձեռքով բերանը փակել: Բերանը գալ—մի բան հի-
շել և ասելու ցանկություն ունենալ: Բերանը գոցել—տե՛ս
Բերանը փակել: Եվ Բանի մը հալուր ոսկիով աղջկան
ձնողաց բերանը գոցեց (Կ ա մ ա ռ ա կ ա ն): Բերանը
քայլել—կացնի՝ ուրազի՝ սղոցի և այլն բերանը ծովել
կամ բթանալ կարծր բանի դիպչելուց: Բերանը (բերանից)
բույլ—1) անգաղտնապաշ. 2) համաձայնելու տրամադրի:
Բերանը լեզու՝ խոսք դնել—թելադրել, սովորեցնել, գրգռել
(մեկի դեմ): Բերանը խաբել—քաղցը մեղմել, մի քիչ քան
ուտել: Բերանը կապել—խոսքով հաղթել, լուրեցնել: Բե-
րանը կապել նստել—լուս ու մունջ նստել, խոսակցություն
չխառնել: Բերանը ման անել—բերանը շարժել, ուտելու

պահանջ դառաւ Յերանք մտնել—1) խիստ մոտիկ կանգնել. 2) ուշադիր լսել, ասվածը կրկնել: Յերանք յուզումով—փխր. 1) հարստանալ. 2) կաշառել: Յերանք շաղ տալ—վայրփելիք խոսել: Գո՛ւրս եկ ասում եմ, քեանդ մի՛ շաղ տալ, դո՛ւրս եկ (Ա. ր. ա. գ. ի): Յերանք պահել—1) ավելորդ խոսքերից զգուշանալ. 2) իր կարիքներից հոգալ: Յերանք պատռած—սանձարձակ, վայրահալ: Յերանք ջուր առնել—պապանձվել, լուռ մնալ: Տեսնես ի՞նչ է մտածում հիմա, կխոստովանե՞ր ընկերների առաջ, քե կհամառի, քերանք ջուր կառնի, ինչպես այս վերջին օրերը (Վ. Ե. ղ. յ. ա. գ.): Յերանք սանձ դնել—իր կամքին հնազանդեցնել, զսպել, լռեցնել: Յերանք վրա չգալ—խոսակցուց չզոգարել, քերանք չփակվել: Յերանք ցրվել—ափեղցիկից խոսել: Յերանք փակել—1) լռել. 2) խոսելու հնարավորություն չտալ, լռեցնել: Ակորն ի՞նչ կարող էր անել, ինչպես կարող էր փակել ողջ հաղափի քերանքը (Թ. ռ. ք. յ. Վ. Ե. գ.): Յերանք բամբակ՝ հովին բռնել—քայքայած նստել: Յերանք գոլն (տա՛մ ու հովն) իմանալ—մեկի մխրճը՝ արամադրութիւնն իմանալ: Սպասի՛ր, Շուրիկ ջան, դեռ հոգ քերանքի գոլն իմանանք (Պ. ռ. ղ. յ. ա. գ.): Յերանքի հացը կտրել—աղքատութեան մատնել, վերջին պատառը կտրել: Ասում եմ, որ դու ձեռք կարն աղբաւ մտաղի երեխանց քերանքի հացն ես կտրում (Պ. ռ. ղ. յ. ա. գ.): Յերանքն յուզ Բանլ—կաշառել: Ես էլ այսպէս եմ կաշո՛ւմ, — պատասխանեց Վարդանը, — քայքայ տեւերի քերանքն էլ պետք է մի փոքր յուզ Բանլ (Ր. ա. ֆ. ֆ. ի): Յերանքից կտրել—բռնել զրկել, իր անձնական կարիքները սահմանափակել, ուրիշին օգնելու համար: Յերանք այլ—վել—մի բանի մնասը կրկնել փորձել, առժեկով խրատվել: Յերանք առնել—1) մի բանի մասին անընդհատ խոսել, մի բան շարունակ կրկնել: 2) մի քիչ ուտել կամ խցել: Յերանք ընկնել—մեկի խոսակցութեան, բամբակների նյութի դառնալ: Յերանքի ծամոն՝ ծամոց՝ դառնալ՝ լինել—բամբակաճրի, խոսակցութեան առարկա դառնալ: Գայրա-կերպարանք... ծամոց եղած էր ամենում քերանքն (Զ. ռ. Ե. ա. գ.): Յերանք ծամոն շինել՝ դարձնել—խոսակցութեան առարկա դարձնել: Յերանք կտրել Բանլ—սանձարձակ՝ համարձակ խոսել: Յերանք չափը ճանաչել—իր չափը ճանաչել, չափավոր խոսել: Յերանք ջուրը գնալ—1) խիստ քաղցած լինել, ակտորձակ խիստ զրգուկել: Փոքր լի հաց ըստափրփուր, կրակից նոր հաւածփում... Անդրի էր երեկվանից, ու քերանքի ջուրը գնաց (Խ. Ե. ր. ա. գ.): 2. գայլակն: Յերանք վրա գալ—երեսն ի վայր ընկնել: Յերանքն գալ—1) խիզուրն պատասխան տալ. 2) բերանին հարվածել: Յերանք(ն) կապ (փակ, բանալի) չունենալ—անսանձ լինել, սանձարձակ խոսել: Յերանքն մտիկ չանել—մեկին կարեւորություն չտալ, արհամարհել: Յերանքն նայել—1) մեկին լսել՝ հետնել. 2) որեւէ բան սպասել, ակնկալել: Յերանքից գիր՝ քուլը առնել—մեկից ստորագրութիւն՝ գրավոր փաստաթուղթ վերցնել: Յերանք խոսք դուրս հանել—հարապակցութեան գաղտնիքն իմանալ: Յերանքից կարի հոտ գալ—դեռ փոքր լինել, անփորձ լինել: Մաղկանց վրայ մի խնդացնիւր, ձեռք մի տա էլ ծծկերիմ, քերանքի կարի հոտ է գալիս, չառն եմ Բա գայրույթիմ (Խ. Ե. ր. ա. գ.): Յերանքից կարի քափել—դարբացած խոսել: Յերանքից չավանխը քափել—շատ հարուստ ու գեղեցիկ խոսել: Յերանքից պիճել—զաղտնապահ: Յերանքից փակվել—պատահաբար կամ անգիտակցաբար մի զարդանիք հանել: Յերանքում չի (լորի) չորշվել—անզգուշանալ: լինել, Խոսքը քերանքում մնալ—որեւէ պատճառով խոսքը կրկնապէս Խոսքը քերանքում բռնել—մեկի խոսքի ընդհատել: Մամի քերանք դնել—գոյրբոյրանքի գործնել, մի առ մի կրկնել՝ սովորեցնել: Մեկ՝ մի քերանք—1) շարունակ, անընդհատ: Ամեն մաղդ էլ, ով որ լուսւմ, հենց մի քերանք է՛ն եր տաում, «Այս ամբ ձեզ, Զոյիկ ու ճայ» (Թ. ռ. յ. ա. գ.): 2) մի անգամ. 3) միաբերան. 4) մի

պատու, մի անգամ բերանը գնելիք: Մեկի քերանքից ասել—1) մեկի փոխարեն խոսել. 2) մեկի կողմից՝ անուշից ասել: Մեկի քերանքով խոսել—մեկի անունից ասել, մեկի թելադրանքով խոսել:

ԲԵՐԱՆԱՐԱՅ, ա., մ. 1. Բերանը բաց, բաց բերանով: Դեռափին երկու պարսիկ զինվոր էին պառկել, արեկող արած և քերանքաց նայում էին կիսաբաց ((Գ. Ե. մ. ի. ր. Ե. յ. ա. գ.): 2. փխր. Ապշած, ապշահար: Շավոն նայում էր նրան քերանքաց, հիացած և փաղափանջով (Ս. ա. Ե. յ. ա. գ.): 3. տե՛ս Բացքերան:

ԲԵՐԱՆԱՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ, տե՛ս Բերանբացություն: ԲԵՐԱՆԱՐՈՐԲ, ի, գ. (բժշկ.) Բերանի բորբոքում: Աչքի ընկնող սիմպտոմներից է քերանքաբորբ և լեզվաբորբը (գլոսիտ) (Լ. չ. ռ. յ. ա. գ.):

ԲԵՐԱՆԱԼԻՐ, տե՛ս Լիարերան: ԲԵՐԱՆԱԼԵՏ, ի, գ. Բերանի հիվանդություն: ԲԵՐԱՆԱԿԱԼ, ի, գ. 1. Կափարիկ, ամանի խուփ, բերանակալիչ: 2. տե՛ս Բերանակալ:

ԲԵՐԱՆԱԿԱԼԻԶ, ի, գ. Նույնն է Բերանկալիչ: ԲԵՐԱՆԱԿԱՊ, ի, 1. գ. Անաստանների բերանը կապել, լու հարմարանք, կրախճան, ցոկակապ: 2. ա. Բերանը կապած, կապած բերանով: 3. Բերանը կապելու շոր՝ հարմարանք:

ԲԵՐԱՆԱԿՅՈՒՄ, ցման, գ. (հզվ.) Ստամոքսի խուղակ: Որկուր լիվ անանգանելիության դեպքում, կարելի է կարճ ժամանակով հիվանդի կյանքը երկարացնել ստամոքսի քերանակցման օպերացիայով (Լ. չ. ռ. յ. ա. գ.):

ԲԵՐԱՆԱՄԵՐՁ, ա. Բերանին մոտ դառնող: ԲԵՐԱՆԱՅԻՆ, ա. Բերանի, բերանին վերաբերող: ԲԵՐԱՆԱՊԱԿ, ի, գ. (կենդ.) Մետապաթի, մի բանի կենդանիների մոտ բերանում՝ ծնոտի երկու կողմերում կերի պահանջ:

ԲԵՐԱՆԱՎՈՐ, ա. Բերան ունեցող: ԲԵՐԱՆԱՍԱՊ, ի, գ. (բժշկ.) Բերանի խլնային թաղանթի բորբոքում:

ԲԵՐԱՆԱՅՈՒՄ, ի, գ. Բերանի ցավ, բերանի հիվանդություն:

ԲԵՐԱՆԱՅԻ, ա., մ. 1. Անգիր, առանց զրբին՝ գրածին նայելու: Բիրյուկովը քերանքից գիտե՛ր նամակի րո-վանդակությունը (Խ. Ե. ղ. յ. ա. գ.): 2. Բանավոր, ոչ գրավոր: Այդ բոլորը, անտարակույս քերանքից հաղորդած կլինեն նրան նամակը քեռոջ սուրհանդակը (Ր. ա. ֆ. ֆ. ի): Յերանքի կարգադրություն: ԲԵՐԱՆԱՅԻ, ա., մ. 1. Բերանը բաց վիճակում: 2. Զիացած, զմայլված: Վահանը կանգնել ու քերանքաց նայում էր Շուշանի վաղազույն ձեռներին (Ս. ա. Ե. յ. ա. գ.): 3. Ապշահար, ապուշ կտրած: Մոգպետը նայեց նրան հիազարեմուր, քերանքաց (Գ. Ե. մ. ի. ր. Ե. յ. ա. գ.): 4. Անզգուշանալ, բացքերան: 5. Բերանը չկապած: Բերանկալ:

ԲԵՐԱՆԱՅԵԲ, ի, գ. 1. Նորահարսի խոսեցնելու հա-ԲԵՐԱՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆ, մար տրվող նվեր: Ձի էլ ուղում պատասխան տալ... սպասում է, որ ես դրան «քերանքացուկ» պետք է տամ (Ր. ա. ֆ. ֆ. ի): 2. (կենդ.) Զատիկ երեկոյին պարս լուծելու առաջին ուտելիքը (ձու):

ԲԵՐԱՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆ, ԲՅԱՆ, գ. Նույնն է Բացքերանություն:

ԲԵՐԱՆԻԿ, ի, գ. Նվագ. բերան բառի փոքր բերան: ԲԵՐԱՆԻՈՒՓ, ա. Քիչ խոսող, համեստ: ԲԵՐԱՆԻԿԱԼ, գ. (բժշկ.) 1. Խուփ, բերանակալիչ: 2. տե՛ս Բերանակալ:

ԲԵՐԱՆԻԿԱԼԻԶ, ի, գ. Բերանակալ:

ԲԵՐԱՆԻԿԱՊ, տե՛ս Բերանակալ:

ԲԵՐԱՆԿՈՒՍ, ա., մ. (Հզվգ.) Բերանկոյս անել՝ լինել արտահայտության մեջ միևնույն բերանը լիքը լցնել՝ լցվելու և չվայր բերանկոյս անց պրծավ (Պ ո ղ յ ա ն)։

ԲԵՐԱՆԱՐԻՔ, ի, գ. (բժշկ.) Բերանի բորբոքում, որի ժամանակ լեզվի և քիմքի վրա բշտիկներ են առաջանում։

ԲԵՐԱՆՈՑ, ի, գ. Դնչկալ, երախման, ցոկկապ։ ԲԵՐԱՆՊԱՅՄԱՅ, ա. (բրբ.) Անզգամ, վայրահալ։ ԲԵՐԱՆՍԻԱՅՐ, տե՛ս Բերանքսիվայր։

ԲԵՐԱՆՍԻՎԵՐ, տե՛ս Բերանքսիվայր։ Բերանքսիվեր տակին վեր ընկա (Թ ու մ ա ն յ ա ն)։

ԲԵՐԱՆԱՅ, ա., մ. 1. Բերանը փակ՝ փակած։ Բերանփակ աման։ 2. փխր. Բիշ խոտող, համեստ։

ԲԵՐԱՆՓԱԿԵՔ, ի, գ. (հնգ.) Բուն բարեկենդանի երեկոյան ընթրիքը և մեծ պատը դիմավորելու հանդեսը։ Տան



ԳԱՂԱՓԱՐ, ի, գ. 1. Հասկացություն, հասկացողություն, պատկերացում, որն արտացոլում է իրականությունը մարդու գիտակցության մեջ։ Ռեյին վստահելի կարելի, երբ խոսքը վերաբերում է գաղափարների փիլիսոփայական նշգրիտ սահմանմանը (Լ ե ն ի ն)։ 2. Վսեմ նպատակադրում։ Վեճ գաղափարի համար ընկնելով Չեճ կոթել անճեռ պատվի զոհերը (Հ ա կ ո ղ յ ա ն)։ 3. Համոզմունք, տեսակետ, հայացք։ Այստեղ կոթիվ է տեղի ունենում երկու գաղափարի միջև և ոչ թե երկու անձնավորության (Տ ե ռ - յ ա ն)։ 4. Միտք, մտահղացում, մտադրություն։ Անալյն աշխարհը, որին օգնելու գաղափարը դրված է եմ իր ազգի ամենաբնորոշ ճեղքակները (Շ ի ը վ ա ն գ ա ղ ե)։ 5. Իմաստ, խորհուրդ։ Եվ երա անհայտ, մուր գաղափարը ամեն մարդ մի կերպ է հասկանում (Թ ու մ ա ն յ ա ն)։ 6. Կարծիք, պատկերացում։ Ես միայն զարմանում եմ, թե այդ ինչ հեշտվոր գաղափար ունիս իմ մասին (Ն ա ռ-Գ ո ս)։ Կամարյանի գաղափարը հայ գյուղացու արժանիքների մասին արդեն փոխված էր (Մ ու ռ ա գ ա ն)։ 7. (խակց.) Խելք։ Ես, ախպե՛ր ջան, գաղափարից հառուստ շեմ (Ք ո չ ա ռ)։ 8. Գաղափար կազմել — ծանոթանալ, պատկերացում կազմել։ Նրանք հետաքրքիր են երիտասարդներ են և ես ատրի կունենայի կենդանի օրինակներ տեսնելու և իրական գաղափար կազմելու բասիների մտայնության և ձգտումների վերաբերմամբ (Ի ա ա ն կ յ ա ն)։

Գաղափար տալ—1) պատկերացում տալ, ծանոթացնել։ Կամենալով մի գաղափար տալ հյուրին իրենց խոսակցության մասին, ծանոթացրեց նրան Սևանա անապատում ընդունված պանեղոսական կարգերին (Մ ու ռ ա գ ա ն)։ 2). մտահղացում տալ։ Գաղափար ունենալ—ծանոթ լինել, պատկերացում։

Հասկացողություն ունենալ։ Նա հույս ուներ վկա լինելու մի ասպետական տեսաբանի, որի մասին գաղափար ուներ միայն վիպերից ու թեմական ճեղքակներումներից (Շ ի ը վ ա ն գ ա ղ ե)։ 2). Ծանոթանալ և ոչ երա տեսնական կամ այլ դրույթան մասին (Ն ա ռ-Գ ո ս)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱՅ, տե՛ս Գաղափարախոս։ ԳՄԱՂԱՓԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, տե՛ս Գաղափարախոսություն։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, տե՛ս Գաղափարախոսություն։ ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, գրի, 1. գ. (լեզվբ.) Գրավոր պայմանական նշան, որն արտահայտում է ամբողջական հասկացություն (ի տարբերություն տառերի)։ 2. ա. Այդ նույն պայմանական նշաններով գրված։ Գաղափարագիր արձանագրություն։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԳՐԱԿԱՆ, ա. Գաղափարագրությանը վերաբերող՝ հատուկ։ ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. 1. Գրություն ձև, որի մեջ տառերի փոխարեն օգտագործվում են գաղափար արտահայտող պայմանական նշաններ՝ գաղափարագրեր։ 2. Գաղափարագրերով գրելը։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱՍՏԻՄԱՐԱԿԱՆ, ա. Գաղափարական դաստիարակությանը վերաբերող՝ հատուկ, գաղափարական և դաստիարակչական։ Վ. Ի. Լենինը հսկայական նշանակություն էր տալիս պարտիայի գաղափարադաստիարակչական աշխատանքին («Ս ո վ ի տ ա կ ա ն Հ ա յ ա տ ա ն»)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԶՐԱԿԱՆ, թյան, գ. Առաջադեմ գաղափարից զուրկ լինելը։ Ռեյզիոնիստները ամեն եղանակով զուրկում են... գաղափարագրությունը («Ս ո վ ի տ ա կ ա ն գ ռ ա կ ա ն ու թ յ ո ն»)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԶՈՒԹՅՈՒՆ, ա. Առաջադեմ գաղափարներից զուրկ։ ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍ, ի, գ. Որևէ հասարակական դասի՝ խմբավորման՝ ուղղության գաղափարախոսության արտահայտիչն ու շատագուր։ Ռեյզիոնիստները գաղափարախոսությունը հեղինակում են (Պ ա ռ տ. պ ա տ մ)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍԱՆ, ա. Գաղափարախոսությանը վերաբերող՝ հատուկ, գաղափարախոսության։ ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Գաղափարների, հասկացությունների պատկերացումների համակարգ, որն արտահայտում է հասարակական գիտակցության տարրեր ձևերի մեջ (փիլիսոփայության, քաղաքականության, իրավունքի, բարոյականության, արվեստի, կրոնի և այլն)։ Մեճ անհաշտ պայքար ենք մղում և կմղենք լեհիկան գաղափարախոսության համար, կոմունիզմի վսեմ իդեալների հաղթանակի համար («Ս ո վ ի տ ա կ ա ն Հ ա յ ա տ ա ն»)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍԱԿԱՆ, 1. ա. Առաջավոր գաղափարի վե-

նախանդամը կամ ծեռունին շուրջ արած յուր բոլոր գերադասումը, շարվել է հուրուռ տակը՝ բերանփակե՛ք անելու (Պ ո ղ յ ա ն)։

ԲԵՐԱՆՓՈՒՍ, նույնն է Բերանփոխ։

ԲԵՐԱՆՔՍԻՎԱՅՐ, լ մ. Բերանը դեպի ներքև դարձած, ԲԵՐԱՆՔՍԻՎԱՅՐ, խերեսի վրա, երեսը դեպի ցած։ Ողջ բանակը... ընկավ բերանփակվոր գետին (Գ ե մ ի ռ ճ յ ա ն)։ Ողջ գիշեր ես մնաց այդպես բերանփակվայր ընկած (Խ ա ն գ ա ղ - յ ա ն)։

ԲԵՐԱՎՈՐ, տե՛ս Բերվոր։

ԲԵՐԱՏԵՂ, գ. (բրբ.) Գյուղից դուրս վայր՝ հոտը հանգրտացնելու և կթելու համար, մակաղատելու։ Հովիվներն էլում են հոտերը գյուղին ավելի մեծակա մի տափարակի վրա, որ բերանեղն է (Ր ա ֆ ի ի)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, տե՛ս Գաղափարախոսություն։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԳԻՐ, գրի, 1. գ. (լեզվբ.) Գրավոր պայմանական նշան, որն արտահայտում է ամբողջական հասկացություն (ի տարբերություն տառերի)։ 2. ա. Այդ նույն պայմանական նշաններով գրված։ Գաղափարագիր արձանագրություն։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԳՐԱԿԱՆ, ա. Գաղափարագրությանը վերաբերող՝ հատուկ։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. 1. Գրություն ձև, որի մեջ տառերի փոխարեն օգտագործվում են գաղափար արտահայտող պայմանական նշաններ՝ գաղափարագրեր։ 2. Գաղափարագրերով գրելը։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱՍՏԻՄԱՐԱԿԱՆ, ա. Գաղափարական դաստիարակությանը վերաբերող՝ հատուկ, գաղափարական և դաստիարակչական։ Վ. Ի. Լենինը հսկայական նշանակություն էր տալիս պարտիայի գաղափարադաստիարակչական աշխատանքին («Ս ո վ ի տ ա կ ա ն Հ ա յ ա տ ա ն»)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԶՐԱԿԱՆ, թյան, գ. Առաջադեմ գաղափարից զուրկ լինելը։ Ռեյզիոնիստները ամեն եղանակով զուրկում են... գաղափարագրությունը («Ս ո վ ի տ ա կ ա ն գ ռ ա կ ա ն ու թ յ ո ն»)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԶՈՒԹՅՈՒՆ, ա. Առաջադեմ գաղափարներից զուրկ։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍ, ի, գ. Որևէ հասարակական դասի՝ խմբավորման՝ ուղղության գաղափարախոսության արտահայտիչն ու շատագուր։ Ռեյզիոնիստները գաղափարախոսությունը հեղինակում են (Պ ա ռ տ. պ ա տ մ)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍԱՆ, ա. Գաղափարախոսությանը վերաբերող՝ հատուկ, գաղափարախոսության։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Գաղափարների, հասկացությունների պատկերացումների համակարգ, որն արտահայտում է հասարակական գիտակցության տարրեր ձևերի մեջ (փիլիսոփայության, քաղաքականության, իրավունքի, բարոյականության, արվեստի, կրոնի և այլն)։ Մեճ անհաշտ պայքար ենք մղում և կմղենք լեհիկան գաղափարախոսության համար, կոմունիզմի վսեմ իդեալների հաղթանակի համար («Ս ո վ ի տ ա կ ա ն Հ ա յ ա տ ա ն»)։

ԳՄԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍԱԿԱՆ, 1. ա. Առաջավոր գաղափարի վե-

րաբերող, գաղափար արտահայտող՝ ունեցող, գաղափարի Մարգիզմ-լենինիզմն այժմ տիրապետում է աշխատավոր մարդկության մտքին ու սրտին, դարձել է նրա գաղափարական հզոր զենքը իմպերիալիզմի դեմ մղվող պայքարում («Ս ո վ ե տ ա կ ա ն չ ա յ ա ս տ ա ն »): 2. գ. ա. (Հնգ.) Գաղափարի նվիրված, գաղափարի ծառայող (անձ): Ճշմարիտ գաղափարականներ միմյանց հանդիպել էին (Պ ա ռ շ յ ա ն): Գաղափարական «ես»-ը դարձյալ շնչաց նրա ականջին (Մ ու ռ ա գ ա ն): 3. Միայն գիտակցության մեջ գոյություն ունեցող, անիրական, վերացական:

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Գաղափարական լինելը: Կեցցե՛՛նա, ով կարողացել է հայկական նախնիում երկու տարիներ պահպանել իր բարոյական մաքրությունը և գաղափարականությունը (Շ ա ն ու մ յ ա ն): Ես չեմ կարող բաժանվել այն կուլտուրայից, որ ամբողջովին հագեցած է բարձր գաղափարականությամբ (Թ ա ռ ո վ ե ն ց):

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԻՐ, կրի, գ. ա. Որոշակի գաղափարներ կրող՝ արտահայտող՝ տարածող (անձ): Ռուս ռևոլյուցիոն ղեմավարական շաժման գաղափարակիր... Ախուհողովի կոմեդիաներ... ծառայում են ժողովրդի կենսական շահերին («Ս ո վ ե տ ա կ ա ն չ ա յ ա ս տ ա ն »):

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԻՑ, ա., գ. Նույն գաղափարներն ունեցող, համարիչ, համակարծիք: Ես նրան երկնպես սիրում եմ՝ ինչպես իմ գաղափարակից ընկեր (Բ ա Ֆ Ֆ ի):

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Գաղափարակից լինելը:

ԳԱՂԱՓԱՐԱՅԻՆ, տե՛ս Գաղափարական: Գաղափարային պայմար կծախսես պե՛տակ մը կերակուրի համար (Օ տ յ ա ն): Նրանք գաղափարային են և ճիշտ նախապահով են ընթանում, իսկ մենք՝ ոչ գաղափարայիններ՝ ոչ ճիշտ («Ս ո վ ե տ ա կ ա ն գ ռ ա կ ա ն ու ի ղ յ ու ն »):

ԳԱՂԱՓԱՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Գաղափարային լինելը, գաղափարներով հագեցած լինելը, գաղափարականություն: Հենց կոմունիստական գաղափարայնությունն էլ հանդիսանում է մեր մամուլի հաջող զարգացման օրհներկ («Ս վ ա ն գ ա ղ »):

ԳԱՂԱՓԱՐԱՆՇԱՆ, նույնն է Գաղափարագիր:

ԳԱՂԱՓԱՐԱՊԱՇՏ, ի, գ. ա. (Հնգ.) 1. Իդեալիստական փրկչութաբանության հետևորդ, իդեալիստ: 2. Գաղափար պաշտող, որն է գաղափարի ամբողջովին նվիրված (անձ):

ԳԱՂԱՓԱՐԱՊԵՍ, մ. Գաղափարական տեսանկյունով, գաղափարականությամբ: ՍՍԿՊ 21-րդ համալսարանը... ստեղծագործարար զարգացրեց մաքս-լենինյան տեսությունը, գաղափարապես ու փաղափսեանապես հարստացրեց մեր պարտիային («Ս ո վ ե տ ա կ ա ն չ ա յ ա ս տ ա ն »):

ԳԱՂԱՓԱՐԱՆԵՐ, ա. Գաղափարը սիրող, գաղափարապաշտ: Գիտե՛ս ինչու, երբ, որովհետև գաղափարաներ էի (Շ ի Ր վ ա ն գ ա ղ ե):

ԳԱՂԱՓԱՐԱՍՏԻՊ, ի, գ. Որևէ մեկի (առավելապես ստեղծագործողի) երազած կատարյալ կերպարը, տիպը: Առախիբ, խնայասեր և որդեգրող—անհամար գաղափարաբարձ Սուրաբանի մոտ (Տ ե ռ ա ե Ր յ ա ն):

ԳԱՂԵԼ, եղի, եր. (Հնգ.) Թարգմանի, պահել, ծածկել: Նա չգաղից իմանից և ցույց տվեց (Բ ա Ֆ Ֆ ի):

ԳԱՂԹ, ի, գ. 1. Որևէ աղետի պատճառով զանգվածային տեղափոխություն հայրենիքի՝ հիմնական բնակավայրից: Նա հիշեց իրենց գյուղի սարսափելի դաղըրը (Հ ա Ր յ ա ն): Նա լսել էր, որ գաղութահայ բերքերը գրում են մասնաշաղկապ գաղթի մասին (Թ ա Ր ո վ ե ն ց): 2. (Հղվ.) Գաղթականություն, գաղթողների խումբը:

ԳԱՂԹԱՍԻՆ, ծնի, ա., գ. Գաղթավայրում ծնված (մարդ):

ԳԱՂԹԱԿԱՆ, ի, գ. ա. 1. Որևէ աղետի հետևանքով իր հիմնական բնակավայրից՝ հայրենիքից տեղափոխված, գաղթած (անձ): Հեռավոր նախապահների վրա երևում էին գաղթականների հալածական խմբեր (Գ ա շ տ ե ն ց): Դարունն եկավ, յուր ցուպն առավ Հայ գյուղացին գաղթական (Թ ու մ ա ն յ ա ն):

ԳԱՂԹԱՆԱՆԱԿԱՆ, ա. Գաղթականություն՝ գաղթականին վերաբերող՝ հատուկ: Գաղթականական սայլերի գիշերային ճոխեր... դեռևս արձագանքում էր նրա արտի մեջ (Գ ա շ տ ե ն ց):

ԳԱՂԹԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. 1. Գաղթողների ամբողջությունը, գաղթողների խումբը: Համաճարակներ են՝ ճնշած կիներին րե գաղթականությունը, րե տեղի ողբ բնակչությունը, երբ մեկը մյուսի ետևից Ռուսաստանից չգալին սանիտարական զենացներ (Ս ա ն ի յ ա ն): 2. Գաղթական լինելը, գաղթելը: Մեր ժողովուրդը օրըստօրե սպառվում է: Այդ սպառմանը ավելի զարկ է տալիս գաղթականությունը (Բ ա Ֆ Ֆ ի): Ժամանակը խիստ նեղ է և ժողովուրդը բոլորովին անպատրաստ էր գաղթականության համար (Բ ա Ֆ Ֆ ի):

ԳԱՂԹԱՆԱՅՈՒՆ, տե՛ս Գաղթահայ:

ԳԱՂԹԱՅԻՆ, ա. Գաղթին վերաբերող՝ հատուկ:

ԳԱՂԹԱՇԵՆՔ, ի, գ. (Հնգ.) Գաղթավայր: Անհրաժեշտ է նրանց բոլորին ի մի խմբել, կազմել մի ազատ, անկախ գաղթաշենք (Բ ա Ֆ Ֆ ի):

ԳԱՂԹԱՇԵՐԶ, ի, գ. Այն երկրների ամբողջությունը, որտեղ բնակություն են հաստատել գաղթականները: Գաղթաշխարհի հայության անկար պահպանման համար անհրաժեշտ է հայերին փոխադրել... («Ս ո վ ե տ ա կ ա ն չ ա յ ա ս տ ա ն »): Գիցարանական բռնությունն են գաղթաշխարհում ապրող հայերը («Տ ե ռ ա ն »):

ԳԱՂԹԱՇՅՐ, ի, գ. Այն տեղը, որտեղ ապրում են գաղթականները:

ԳԱԼԹԱՅԻՆ, ի, գ. 1. տե՛ս Գաղթավայր: 2. Ուրիշ երկրից փոխադրված գաղթականների բնակավայրը: Գերմանացի գաղթարանի մի խումբ անկյունում... միայնակ նստած էր մի երիտասարդ (Բ ա Ֆ Ֆ ի):

ԳԱԼԹԵԼ, եղի, շր. 1. Որևէ աղետի հետևանքով թողնել իր հայրենիքը՝ բնակավայրը, այլ երկիր տեղափոխվել, գաղթական դառնալ: Մի զարհուրելի խրոտվություն, մի աղետալի իրադեցում տրվել էր ամրոխի վրա. մի գիշերվա ընթացքում պշտվ էր գաղթին (Բ ա Ֆ Ֆ ի): 2. (Հնգ.) Մշտապես կամ ժամանակավորապես իր բնակավայրը փոխել: Դարձան սկզբից բնակիչները իրանց հոտերի հետ գաղթում էին դեպի հեռավոր սարերի արձաններ (Բ ա Ֆ Ֆ ի): Հավատացնում էին, րե (Ալիմյանը) այնտեղ մի պողպատե պահարանի մեջ փախվալով պահում է այն տիեզերք, որոնցով գաղթել էր իր ծննդավայրից (Շ ի Ր վ ա ն գ ա ղ ե):

ԳԱԼԹԵՆԵԼ, ցրի, պտն. Գաղթել տալ, վտարանդի դարձնել: (Գրիգորյանը նրան) փրկել էր պարսկական գերությունից, Պարսկաստանից գաղթեցնելով Աբաղալյան դաշտավայր (Գ ո շ ա Ր):

ԳԱԼԹԵՆԵԼԻ, վեղի, կրավ. Գաղթեցնել բախի:

ԳԱԼԹԵՆՈՒՄ, ցման, գ. Գաղթեցնել, գաղթեցվել:

ԳԱԼԹՈՒՄ, թման, գ. Գաղթել, գաղթ: Հայ բյուրենուն, գյուղերուն վրա կիսավեր, կրկրոցողով օճախ գաղթումը ան կանիծն (Վ ա Ր ու մ ա ն):

ԳԱԼԳ, ի, գ. (բար.) Պատժողականների կարգին պատկանող թելանման մակարոն՝ վնասակար բույս, դալուկ,

գալիստո: Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել գաղծ (գալլուկ) կոչված մոլախոտի վրա և նրա ծիլերը երևալուն պես հետաքննել (Շեք և Կ և Ե):

ԳԱՂՁԵ, տե՛ս Գաղծ:

ԳԱՂՁԱԼՈՐ, ա. (Հնգ.) Գաղծով պատած:

ԳԱՂՂԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. (Հնգ.) Ֆրանսերենի հետևողությունը օտարաբանություն:

ԳԱՂՂԱՆ, տե՛ս Ֆրանսիական:

ԳԱՂՂԱԲԵՆ, ԳԱՂՂԱՄՈՒ, ԳԱՂՂԱՄՈՒԹՅՈՒՆ, ԳԱՂՂԱՏՅԱՑՈՒԹՅՈՒՆ, ԳԱՂՂԱՑԻ, տե՛ս Ֆրանսերեն և այլն:

ԳԱՂՈՒՔ, ի, գ. (Հովդ.) 1. Թաքսոց, գաղտնի գիտական: Գերմանացիները հոսպտակել են պոստերի և գաղտնիների բիլով (ՇՆ և Վ և Կ և Ե և Զ և Է և Ը և Թ և Կ և Ե և Զ):

2. Թաքսոս իրեր:

ԳԱՂ, ա. Քիշ տաք, եղկումեղկ, գու: Գաղջ օղբ լինել էր հափուրակի ու լորենու բուրմունքով (Թ և Ե և Զ և Է և Ը): Առաջին անգամ նա ժպտացել է հարավի գաղջ Բամու դեմ սուրալիս (Թ և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՁԱՆԱԼ, աջա, չր. Գաղջ դանակ:

ԳԱՂՁԱՆԵԼ, ցրի, պոն. Գաղջ դարձնել:

ԳԱՂՁԱՑՈՒՄ, ցման, գ. Գաղջանալը գաղջացնելը:

ԳԱՂՁԻՆ, ի, գ. (բբբ.) Կալաման կարմրավուն հող, որը գործ է ածվում պտուղը ծնվելու, ամաններ շինելու համար:

ԳԱՂՁՈՐԵՆ, մ. Գաղջ կերպով, եղկորեն, գու-գու: Պալատին մեջ ծով մը կա ծիծաղներու և լույսի, որ գաղջորեն ծափ առ ծափ դնեն: Գուրա կը հոսի (Վ և Ե և Զ և Է և Ը):

ԳԱՂՁՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. Գաղջ լինելը, գոլություն: Գուրա գաղմանային անձեր կը հոսեն լիառապի, Գուրա գաղմությունն ու մուրը ծովացել էին (Մ և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԻ, տե՛ս Գաղտնի: Ո՛հ, առ ի՞նչ գրգանք, ո՛հ, առ ի՞նչ անուշ, Ո՛ր կը տամկանա գաղտնի և հապտապ (Մ և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԻ, ի, գ. Նորածինների գանգի ոսկրագուրկ մասը, որ գտնվում է գանգի կարանների խաչման կետում և պատված է շարակցական թաղանթով, գաղտուն, հոգևորուն:

ԳԱՂՏԻՎՈՐ, տե՛ս Գաղտնաբեղուն:

ԳԱՂՏԻՎՈՐ, տե՛ս Գաղտնաբեղուն: Կատուն... անոր տրեխները մեծիկ կ'երթա լիզել գաղտագող (Վ և Ե և Զ և Է և Ը):

ԳԱՂՏԻՎՈՐ, մ., ա. Գողի պես, գողի նման, գաղտնի, ծածուկ, թաքուն, գաղտնաբեր: Մովե է մտնում գաղտագողի ամեն գիշեր մի տղա (Թ և Ե և Զ և Է և Ը): Կանայք և աղջիկները գաղտագողի հայացելու ուղեկցում էին նրան (Բ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱԳՐԵԼ, տե՛ս Գաղտնադրել:

ԳԱՂՏԱԳՐԻՈՒ, դոան, գ. Գաղտնի՝ արտաբուստ լեռնկառուցող դուռ, ծածկադուռ:

ԳԱՂՏԱԳՐԱՅ, ա. (Հնգ.) Գաղտնի ապրող, ծաղկած ապրող:

ԳԱՂՏԱԳՐԱԿԱՆ, ա. 1. Գաղտնալուրին վերաբերող՝ հատուկ: 2. Գաղտնալուրից հանված՝ ստացված:

ԳԱՂՏԱԳՐԱՐԱՐ, ա. (Հովդ.) Գաղտնալուր հավաքող որսորդ:

ԳԱՂՏԱԿՈՐ, ի, գ. (կենդ.) 1. Մարգարտաբեր խենթներիցներից ցեղին պատկանող երկատյան՝ բորբոքի սաղափայլին խեցիով խեցեմորթ: 2. Գաղտնալուրի սաղափին խեցին: Միջուկները բաժանում էր նա եղված կեղևներից (շագանակներից) և դնում սաղափին լայն գաղտնալուրի մեջ, որ ավանի տեղ էր ծառայում (Բ և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱԶԻԿ, տե՛ս Գաղտնածիգ:

ԳԱՂՏԱՄԻՏ, տե՛ս Մածկամիտ:

ԳԱՂՏԱՄՏՈՒԹՅՈՒՆ, տե՛ս Մածկամություն:

ԳԱՂՏԱՌ, ա. (բբբ.) Կեղերիչ, հափշտակող, սաստիկ բնչաբաղջ:

ԳԱՂՏԱՌՈՒ, ա. Գաղտնի բռնող, գաղտնի կծող (շան մասին):

ԳԱՂՏԱՐԱՆ, տե՛ս Գաղտնարան:

ԳԱՂՏԻԿ, տե՛ս Գաղտնի: Ձեզ չեմ արհեստում իմ գաղման տարի... ոչ ձեզ գիշերված վայելենք գաղտնի (Զ և Վ և Ե և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԻԿՈՒՐ, ի, գ. (բբբ.) Ջրախոտների կարգին ԳԱՂՏԻԿՈՒՐ, ի, գ. (բբբ.) Ջրախոտների կարգին

պատկանող կլոր և ջրուտ տերեւներով բույս, որ դնում են վերքերի վրա, եղան լեզու, ջրախոտ: Դե նստեցին հիմի հանդարտ, ինչ որ կասեմ՝ կրկենք ինձ հետ: Ա. Անբառամ, Բ. Բարձմենակ, Գ. Գաղտնիկուտ (Թ և Ե և Զ և Է և Ը):

ԳԱՂՏԻՍԱՍՏ, տե՛ս Գաղտնիմաստ:

ԳԱՂՏԻՍԱՐԱՐ, մ. Գաղտնի կերպով, գաղտնի: Գեորգը գաղտնաբար տեղեկացել էր այն մատանի մասին, որ... հաշին պահում էր իր տոհմական սնդուկի մեջ (Դ և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱՐԵՎՈՒՆ, ա. (բբբ.) Բեղմնավորման օրգանները գաղտնի պահող (ստույններ, մամուլներ և այլն):

ԳԱՂՏԱԳԻՐ, տե՛ս Մածկապիտ Գաղտնագիր հեռագրով կապվեցին ձեր դիրեկցիայի հետ (Մ և Ե և Զ): Մեկ ֆանի հոգիներ իրարու հով եկան և սկսան գաղտնագիրը հեղել և դասավորել կարգալու համար ժողովին առջև (Թ և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱՎԱՅ, ա. Գաղտնի՝ գաղտնապես գնացող:

ԳԱՂՏԱԳՐՈՐ, տե՛ս Գաղտնագող: Գիշերում խավար քափառում են գաղտնագողի և փնտրում ավար (Տ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱԳՐՈՐ, ա. Գաղտնի գործեր կատարող, գաղտնի գործող, խորամանկ: Է՛յ, դու՛ գաղտնագործ, կեցցիլե-րային մալլ ջատուկներ, Այդ ի՞նչ եմ անում (Թ և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱԳՐԵԼ, եցի, եր. 1. Գաղտնի դարձնել, հրապարակման ոչ-ենթակա դարձնել: 2. Մեկին գաղտնի աշխատանքի նշանակել: 3. Մեկին Մածկապիտ:

ԳԱՂՏԱԳՐԵԼ, վեց. Կրավ. Գաղտնադրել բայի:

ԳԱՂՏԱԳՐԱԿԱՆ, ա. Գաղտնադրություն վերաբերող՝ հատուկ:

ԳԱՂՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, թյան, գ. 1. տե՛ս Գաղտնադրություն: 2. տե՛ս Մածկապություն: Ֆիլեյները կատարելագործել էր այդ սխառնը «նազմական գաղտնագրության դասագիր» աշխատության մեջ (Թ և Զ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱԳՐՈՒՄ, գրման, գ. Գաղտնադրելը, գաղտնագրվելը:

ԳԱՂՏԱԶԵՐՄ, ա. Գաղտնադրված: Գաղտնադրեմ անել՝ լինել—տե՛ս Գաղտնադրել, գաղտնադրվել:

ԳԱՂՏԱԶԵՐՄԵԼ, եցի, եր. Գաղտնիքի հայտ հանել, գաղտնիքը բաց անել, գաղտնադրել անել: Հասկանալի է, ես հարց չեմ քննում գաղտնադրեմ այն, ինչը իսկապես պետք է գաղտնի մնա (ՇՆ և Վ և Ե և Զ և Է և Ը և Թ և Կ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱԶԵՐՄԵԼ, վեց. Կրավ. Գաղտնադրել բայի:

ԳԱՂՏԱԶԵՐՄՈՒՄ, ծման, գ. Գաղտնադրելը, գաղտնադրվելը:

ԳԱՂՏԱԹԱԽԵՍ, ա., մ. Գաղտնի թախիծ պարունակող: Դե ոչ մի դիտարան աշխատում չի արտասանել... մեծախոսությունը այնքան գունակ է որ բնական, անսահման բազմաբան ու գաղտնաբանի, որքան նավելի է (Վ և Ե և Զ և Է և Ը և Թ և Կ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱԶԵՐՄԵԼ, վեց. Կրավ. Գաղտնադրել բայի:

ԳԱՂՏԱԶԵՐՄՈՒՄ, ծման, գ. Գաղտնադրելը, գաղտնադրվելը:

ԳԱՂՏԱԶԵՐՄՈՒՄ, ա., մ. Գաղտնի թախիծ պարունակող: Դե ոչ մի դիտարան աշխատում չի արտասանել... մեծախոսությունը այնքան գունակ է որ բնական, անսահման բազմաբան ու գաղտնաբանի, որքան նավելի է (Վ և Ե և Զ և Է և Ը և Թ և Կ և Ե և Զ):

ԳԱՂՏԱԶԵՐՄ, ա. Գաղտնիքներով լեցուն: Իշխի գաղտնալից տիեզերքին հայտնի (Զ և Ե և Զ):



ԳԱՂՏՆԱՌՈՍՆԵՆ, եցի, չր. Գաղտնի խոսակցութիւն ունենալ, գաղտնի խոսել:

ԳԱՂՏՆԱՌՈՍՈՒԹՅՈՒՆ, Բյան, գ. Գաղտնի խոսակցութիւն, գաղտնի խոսելու:

ԳԱՂՏՆԱՌՈՐՀՈՒՐԴ, ա. 1. Գաղտնիքներով լի, գաղտնի խորհուրդներ պարունակող, խորհրդավոր: Կյանք մի ներքինաւոր, անվերամեծի երևոյթ է. որքան խորն եւ քափանցում եւս մեք, այնքան եւս գաղտնախորհուրդ է դառնում (Շիրակ Գաղտնի): 2. (Հղվւ.) Մածկամիտ:

ԳԱՂՏՆԱՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆ, ա., մ. 1. Խիստ գաղտնի: Անանկ կապածներ կը հաղտնեի, որոնց ուժ ու հաստատութիւն կուտար այդ գաղտնածածուկ կենցաղը (Չոբան): 2. Գաղտնապահ, խորհրդավոր: Եւ ցանկանում էի սինել վերջը լսել այդ գաղտնածածուկ մարդու կյանքի պատմութիւնը (Րաֆֆի):

ԳԱՂՏՆԱԿԱՐ, ի, գ. Արտաքուստ՝ դրսից չերևացող կար: Վերացվեց ունիվերսալ մեքենայի... գաղտնակար (ՎՍՈՎԵՆԱԿԱՐ Զաւյապետ):

ԳԱՂՏՆԱՍԻԿ, ա. 1. Թաքստոցից նետված, գաղտնի տեղից արձակված (թար, նետ, գնդակ): 2. Գաղտնի նետող, գաղտնի գցող:

ԳԱՂՏՆԱՍՆԱԿ, ա. (Հղվւ.) Գաղտնամուտ, խարդախ, նենգ, սողակող: Ուրտեղ նույնիսկ չի գրտներ գաղտնաւնս օժր սնունդ (Վարդապետ):

ԳԱՂՏՆԱՄԻՏ, տե՛ս Մածկամիտ:

ԳԱՂՏՆԱՄՏՈՒԹՅՈՒՆ, տե՛ս Մածկամտութիւն:

ԳԱՂՏՆԱՄՈՒՆ, ա. Գաղտնի կերպով մտնող՝ սողող:

ԳԱՂՏՆԱՇՇՈՒԿ, 1. մ. Գաղտնի շշուկով, փափուցով: Բայց ամբողջ գաղտնաշշուկ երբեմնում էր ու խուկում (Շիրակ): 2. ա. Գաղտնի շշուկով ասվող՝ հնչվող: **ԳԱՂՏՆԱՇՇՈՒՆ**, ա., մ. Նույնն է Գաղտնաշշուկ:

ԳԱՂՏՆԱՊԱՆ, ա. Գաղտնիք պահող՝ հրապարակ չըհանող: Որքան հպարտ է այդ աղբիւր, որքան գաղտնապան (Շիրակ Գաղտնի):

ԳԱՂՏՆԱՊԱՆՈՒՆ, մ. Գաղտնապահ կերպով, գաղտնիք պահելով:

ԳԱՂՏՆԱՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, Բյան, գ. Գաղտնապահ լինելը, գաղտնիք պահելը: Ուսուցիչը կատարյալ գաղտնապահութիւն խոստացավ (Օտայան): Պատվի գաղտնապահութիւնը եւսն է դուր էր գալիս, և վերաբերում (Սեփակ):

ԳԱՂՏՆԱՊԱՆՈՒՆ, մ. Գաղտնի կերպով, գաղտնաբար: Գաղտնապես զինված մտնումս ամբողջ կիրակի գիշերը գաղտնեից շարժվել է դէպի քաղաք (Սեփակ):

ԳԱՂՏՆԱՊԱՆՈՒՆ, ա. Գաղտնի ալովող:

ԳԱՂՏՆԱՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, Բյան, } գ. Գաղտնափառ լինելը, գաղտնի վառվելը:

ԳԱՂՏՆԱՊԱՆՈՒՄ, ուսան, } գ. Գաղտնափառ լինելը, գաղտնի վառվելը:

ԳԱՂՏՆԱՍՈՒՆ, գ., ա. Գաղտնիքներ հայտնող, գաղտնի լուրեր հաղորդող (անձ): Դառել էր եւս գաղտնատուն (Աղայան):

ԳԱՂՏՆԱՐԱՆ, ի, գ. 1. Թաքնվելու տեղ, Թաքստոց: Այդ միջոցին քուրիերի մեք բախկված դարանակալը դուրս եկավ գաղտնաբանից (Րաֆֆի): 2. Գաղտնի բան պահելու՝ Թաքնելու տեղ, սնդուկ: Նույնիսկ ձուրի Մալաքի չէր համարակալում մտնելու խորհրդավոր գաղտնաբանին (սնդուկին) (Դաշտենց): 3. փխր. Սիրտ, միտք, հոգի իրրեւ գաղտնիքներ պահելու տեղ: Թաքստ, պոետ, վրձնեղ ամբարված մեծ գաղտնաբանում ալետանք հոգուր (Թոմաս):

ԳԱՂՏՆԱՔԱՆ, ա. Գաղտնի կերպով փակված: Հրացան տուր այս անգամ, գոր գոմին վրա, գաղտնափակ, ձեղնաճակին կախն եմ (Վարդապետ):

ԳԱՂՏՆԵԿԻՑ, կցի, գ. Մեկի գաղտնիքին հաղորդակից, գաղտնիքի բնկեր: Մարգարէ Էփենդիի պես մեկու մը մտերիմ խորհրդակներ, անոր գաղտնեկիցը դառնալ, երազ մըն էր (Օտայան):

ԳԱՂՏՆԻ, 1. ա. Մածուկ մնացող՝ պահող, Թաքստող, ծածուկ, Թաքստ: Համբուրվեցին, հովերի պես, գաղտնի պիտ շարշուկ, Բայց պակեց քախտը մալլ: Եւսնց սերը լոկ փշով (Շիրակ): 2. մ. Մածուկ կերպով, գաղտնաբար: (Վասակ) հատկապես հրանալում էր գործել խիստ գաղտնի և գոյւյ (Գեմիւրեյան): 3. (Հնգ.) տե՛ս Գաղտնիք: Զգուցի պարզել էր աստվածային Անհատանի, անմեկն գաղտնի (Թոմաս): 4. Ոստիկանութեան գաղտնի բաժին—կապալաւիտական երկրներում ոստիկանութեան այն բաժինը, որ զբաղվում է գոյութիւն ունեցող քաղաքական կարգի պահպանումով: Գաղտնի բաժին պետք է դառնում, կանգնում խմբված բանաւոր-լայների դիմաց ու մեղում արշուճող աշխարհ շինելով (Արագի): Գաղտնի ոստիկան—ծալալ ոստիկան, գաղտնի ոստիկանութեան պաշտոնյա: Գաղտնի ոստիկանը դարձյալ կանգնած էր վիտրինայի առաջ և աշխուտակով հետևում էր ուսանողին (Արագի): Գաղտնի ոստիկանութեան—ծալալ կերպով գործող ոստիկանութեան կապալաւիտական երկրներում: Ազգային չէր ցանկանա նրանց տուն գնալ գաղտնի ոստիկանութեան լրտեսի ուղեկցութեամբ (Սեփակ): Գաղտնի պանել—Թաքսնել, չհրապարակել, չհայտնել: (Նա) պարտավոր էր գաղտնի պանել իմ պաշտոնին ինչպես ամենից անհատաբար, նույնպես և ձեզանից (Նարեկ): Գաղտնի պանել պահելով, չհրապարակելով: Կան բաներ, որոնք խիստ գաղտնի պիտ պահվեն, և երբ ասվում են մեկին, կընանակի ամենին եւ ասվում (Նարեկ):

ԳԱՂՏՆԻԱՍՏ, ա. Գաղտնի խմատ ունեցող: Վախնում էր, որ մի գուցե մեկը լսե այդ գաղտնիմատ խոսները (Շիրակ Գաղտնի):

ԳԱՂՏՆԻՈՒԹՅՈՒՆ, Բյան, գ. Գաղտնի լինելը:

ԳԱՂՏՆԻՔ, ի, գ. 1. Այն, ինչ որ Թաքստում է ուրիշներից: Ասա ռազմական ձեւ բոլոր գաղտնիքները (Սարգսյան):

2. Որեւ նպատակ հետապնդող գաղտնի խորհուրդ, միտք, մտադրութիւն: Բայց տես, թե այդ բնծայաբերութեան մեք ուրիշ ինչ գաղտնիք էր բախկված (Սարգսյան): 3. Այն ինչ որ ուսումնասիրված՝ մեկնաբանված չէ, հայտնի չէ, անհայտ է: Սովետական մարզը համաձայնութեան պարզում է տիեզերքի մեծագույն գաղտնիքները (ՎՍՈՎԵՆԱԿԱՐ Զաւյապետ): 4. Գաղտնի կան բնութայն մեք, որ բացված չեն (Քոչար): 5. Թաքստն պատմաբար: Անա այս խոսակցութիւնից հետո էր, որ մայրն իմացավ որդու տխրութեան գաղտնիքը (Աղայան): 6. Որեւ բանի (արհեստի, մասնագիտութեան) ուրիշներից Թաքստող էական, նուրբ, հիմնական մանրամասնութիւնը: Ամեն մի բանից զիտող հայր յոր որդուն էր սովորեցնում յոր զիտաւոր, եւսն էր հայտնում յոր արհեստի գաղտնիքը և այն էլ այն ժամանակ, երբ որ մեղնելիս էր լինում (Աղայան): 7. Որեւ բանի բնորոշ՝ ձեւավորող, էական հատկանիշը: 8. տե՛ս Անցարտ: Եւ հաջորդում եմ բանալի: Եւ շոտկով պատասխանում է, այն ժամանակ հայտնում եմ օրվա գաղտնիքը և զինվորը ծալում ու ցույց է տալիս ինձ հաճախակի (Քոչար): 9. Գաղտնիք բանալի՝ պարզել—գաղտնիք բացահայտել: Պատեհաբար եւս կողմից անխուսափելի է, ուրեմն և բանակի գաղտնիքը բնգ բանալն անկարելի (Սարգսյան): Գաղտնիք բացվել, պարզվել—գաղտնիք բացահայտվել: Ուրախ եմ, որ գաղտնիք պարզված է (Քոչար): Սակայն մի բանի օր հետո այդ գաղտնիքը բացվեց ինձն իրեն (Չոբան): Գաղտնի պանել—գաղտնի

Սրբազրիչ՝ Ա. Ս. Հակոբյան

Հրատ. 1976,

Պատվեր 1686

Տիրաժ 500

ՀՍՍՌ Կուլտուրայի մինիստրության Հրատարակչության և պոլիգրաֆ-
արդյունաբերության Գլխավոր վարչության Պոլիգրաֆիկամբինատ, Երևան, Տեղան 91:

[206-]

004211

7m/h

2577